

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS PROGRAMA

ADELIJA ŠIUGŽDINYTĖ
II kurso studentė

**HUMANITARINIS SAUGUMAS GINKLUOTUOSE KONFLIKTUOSE:
RAUDONOJO KRYŽIAUS HUMANITARINĖ DIPLOMATIJA**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: prof. Tomas Janeliūnas

Vilnius, 2016

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Šiugždinytė A. Humanitarinis saugumas ginkluotuose konfliktuose: Raudonojo Kryžiaus humanitarinė diplomatija: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas T. Janeliūnas. – V., 2016. – 49 p.

Reikšminiai žodžiai: humanitarinė diplomatija, Tarptautinių advokatavimo tinklų teorija, Bumerango modelis, Raudonasis Kryžius, Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komitetas, humanitarinis saugumas, ginkluoti konfliktai.

Šiame moksliniame darbe nagrinėjama Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto (TRKK) humanitarinė diplomatija ginkluotuose konfliktuose, kuria siekiama didinti humanitarinį saugumą. Tyrimui pasitelkiama TRKK veiklos Afganistane, Irake ir Sudane (Darfūre) ataskaitų analizė ir Tarptautinių advokatavimo tinklų (TAT) teorijos Bumerango modelis.

Magistro darbe išsamiai aptariami humanitarinės diplomatijos teoretikų argumentai ir TAT teorija; tyrimu siekiama atsirinkti kriterijus, pagal kuriuos būtų galima vertinti nevyriausybinių organizacijų poveikį konflikto šalims, tuo pačiu didinant žmonių konflikte apsaugą; vertinamas TAT indėlis vykdant humanitarines operacijas ginkluotuose konfliktuose.

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. Humanitarinė diplomatija ir tarpvalstybinių advokatavimo tinklų teorija	10
1.1. Humanitarinės diplomatijos, kaip savarankiškos disciplinos, vystymasis	11
1.2. Humanitarinių veikėjų ryšiai: Tarptautinių advokatavimo tinklų teorija	13
2. Raudonojo Kryžiaus humanitarinė diplomatija – ginkluotų konfliktų analizė.....	18
2.1. Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus Komiteto humanitarinės diplomatijos bruožai	19
2.2. Ginkluotų konfliktų analizė	23
2.2.1. Afganistano karas	24
2.2.2. Irako karas	28
2.2.3. Darfūro karas (Sudanas).....	33
2.3. Tarptautiniai advokatavimo tinklai humanitarinėje diplomatijoje	37
IŠVADOS	43
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	47
SUMMARY	50

ĮVADAS

Modernioje tarptautinėje sistemoje yra vos keletas institucijų, kurios išliko tokios stabilios ir ilgalaikės kaip diplomatija. Diplomatinė praktika vykdoma nuo seniausių laikų pirmosioms civilizacijoms užmezgus kontaktą ir vykdant tarpusavio mainus bei derybas tam, kad užtikrintų bendruomenių saugumą. Akivaizdu, kad šie pamatiniai diplomatijos principai nepasikeitė iki modernių laikų, kai sugebėjimas užmegzti diplomatinius ryšius yra vienas iš suverenos valstybės bruožų. Besiformuojant šiuolaikines valstybes apibrėžiančioms savybėms diplomatija taip pat evoliucionavo veikiamą įvairių laikotarpių filosofijų. Pavyzdžiui, Niccolo Machiavelli idėjos, kad valstybės turi būti racionalios ir pragmatiškos, sėkmingai įsiliejo į diplomatijos sampratą bei šių dienų praktiką valstybėms rūpinantis savo interesų atstovavimu.¹ Pagal tarptautinių santykių teoretiko Adamo Watsono valstybių diplomatijos apibrėžimą, modernioji diplomatija yra tarptautinių „politinių veikėjų, pripažįstančių vienas kito nepriklausomumą, derybos“, taip šie veikėjai įsitraukia į pliuralistiškiausiai organizuotą instituciją tarptautinėje sistemoje.² Tačiau tobulėjančios informacinės technologijos ir nuolat didėjantis nevalstybinių veikėjų skaičius tapo iššūkiu valstybių viršenybei diplomatijos srityje. Nevyriausybinių organizacijų (NVO), privačios agentūros ir kiti tarptautinės sistemos subjektai savo veikla sumažino atskirtį tarp diplomatijos ir visuomenės bei atkreipė dėmesį į problemines sritis (pvz., žmogaus teisių apsaugą), kurioms valstybių užsienio reikalų dienotvarkėse skiriama mažai arba jokie dėmesio. Ne tik žmogaus teisių apsauga, bet ir humanitarinis saugumas (žmogaus gyvybės ir orumo apsaugos viršenybė konfliktų zonose) tapo aktualia problema pasaulyje didėjant ginkluotuose konfliktuose smurtą patyrusių, gyvenamosios vietos netekusių ir žuvusių civilių skaičiui. Tarptautinio strateginių studijų instituto tyrimo duomenimis, 2008 m. visame pasaulyje vykusiuose 63 ginkluotuose konfliktuose žuvo 56 tūkst. žmonių, o 2014 m. 42 konfliktuose – 180 tūkst. žmonių.³ Valstybėms nesugebant konstruktyviai ir taikiomis priemonėmis spręsti konfliktų bei didėjant civilių aukų skaičiui, išaugo NVO įsikišimo į konfliktus poreikis.

Siekiant sistemingai ir efektyviai atstovauti konflikto zonose atsidūrusių žmonių interesus, tarptautinėje sistemoje ėmė formotis humanitarinės diplomatijos koncepcija. Plačiaja prasme diplomatija yra valstybės interesų atstovavimas, vedant derybas su kitų šalių atstovais. Tuo tarpu

---

¹ John Robert Kelley, “The New Diplomacy: Evolution of a Revolution”. *Diplomacy & Statecraft*, 21(2), 2010, 286.

² Adam Watson, *Diplomacy: the dialogue between states*. 2 leid. London: Routledge, 1991, 33.

³ Nigel Inkster (sud.), *The Armed Conflict Survey*. London: International Institute for Strategic Studies, 2015.

<<https://www.iiss.org/en/about%20us/press%20room/press%20releases/press%20releases/archive/2015-4fe9/may-6219/armed-conflict-survey-2015-press-statement-a0be>> [Žiūrėta 2016 02 17].

humanitarinė diplomatija atstovauja žmonių, patiriančių smurtą ir nepriteklių, interesus. Humanitarinės diplomatijos tikslai:

- įtikinti sprendimų priėmėjus ir nuomonių lyderius veikti atsižvelgiant į pažeidžiamų žmonių interesus, laikantis fundamentalių humanitarinių principų;
- didinti paramą humanitarinėms operacijoms ir programoms bei vystyti efektyvų bendradarbiavimą, atsižvelgiant į pažeidžiamų žmonių poreikius.⁴

Akademiniam diskurse dažnėja humanitarinės diplomatijos sąvokos naudojimas, tačiau vis dar trūksta išsamesnio šios srities aptarimo (pvz., konkrečių tikslų ir siekiamų rezultatų apibrėžimo). Žvelgiant iš kitos perspektyvos, ribotas literatūros šaltinių skaičius suteikia galimybę susipažinti su konkrečia, be galimų interpretacijų, informacija apie humanitarinę diplomatiją ir jos principus. Humanitarinės diplomatijos teorija pirmą kartą aprašyta Larry Minear ir Hazel Smith redaguotoje knygoje „Humanitarian diplomacy: Practitioners and Their Craft”.⁵ Šiame moksliniame šaltinyje formuojama humanitarinės diplomatijos samprata, siekiama nustatyti, kokią nišą tarptautinių santykių sistemoje užima ir su kokiais iššūkiais susiduria ši disciplina. Pavyzdžiui, humanitarinių organizacijų darbuotojai teigia savęs nelaikantys diplomatais, o pačią humanitarinę diplomatiją vertina kaip improvizacinę *ad hoc* praktiką. Tai reiškia, kad NVO nariai nėra susipažinę su humanitarinės diplomatijos koncepcija, apibūdinančia jų veiklą, bei tai, kad nėra apibrėžtos, atitinkamiems atvejams spręsti galimos priemonės, kurios įvestų strategiją į *ad hoc* praktiką. Improvizacinę praktiką bei įvairesnių poveikio priemonių paiešką lemia ir tai, kad humanitarinės diplomatijos praktikai neturi galios įvesti tradicinės diplomatijos atstovų naudojamų ekonominių ir karinių sankcijų.⁶

Akademikas Philippe Regnier, siekdamas išsigryninti humanitarinės diplomatijos koncepciją, savo moksliniame straipsnyje „The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition“⁷ taip pat akcentuoja skirtumus tarp tradicinės ir humanitarinės diplomatijos. Valstybių diplomatiją politiniame lygmenyje vykdo specialiai apmokyti diplomatai. Diplomatinės funkcijas reguliuoja teisės ir pareigos, apibrėžtos paprotinėje bei tarptautinėje diplomatinėje ir konsulinėje teisėje. Diplomatomis svarbiausia – atstovaujamos valstybės interesai, todėl jie vengia bet kokių rizikingų sprendimų, galinčių sukelti grėsmę šiems interesams. Tuo tarpu humanitarinės organizacijos neturi specializuotos humanitarinės diplomatijos institucijos, o

---

⁴ International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC), “Strategy 2020: Humanitarian Diplomacy Policy”. Nairobi: IFRC, 2009, 25.

⁵ Larry Minear ir Hazel Smith (sud.), *Humanitarian diplomacy: Practitioners and Their Craft*. New York: United Nations University Press, 2007.

⁶ Ten pat, 10.

⁷ Philippe Regnier, “The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition”. *International Review of the Red Cross*, vol. 93, nr. 884, 2011.

humanitarinę diplomatiją vykdo organizacijos nariai, kurie dažnai nesijaučia esantys kompetentingi derybininkai dėl žinių trūkumo. Humanitariniai darbuotojai, vengdami dalyvavimo politiniuose procesuose, veikia atsižvelgdami į Tarptautinę humanitarinę teisę (THT) ir žmogaus teises, o jų tikslas – gauti priėjimą prie tam tikroje konflikto zonoje nukentėjusių žmonių ir sumažinti jų patiriamas kančias.⁸ Nepaisant skirtumų tarp šių disciplinų veiklos principų ir tikslų, anot P. Regnier, humanitarinės diplomatijos atstovai neatmeta tradicinės dvišalės ir daugiašalės diplomatijos priemonių, jie netgi siūlo tarpusavio bendradarbiavimą, tokiu būdu humanitarinės agentūros papildytų valstybės vykdomą diplomatiją, o pačios užmegztą dialogą su veikėjais, kuriuos be vyriausybės paramos būtų sunku pasiekti.⁹

Tačiau kol kas tarptautinių santykių veikėjų koordinacija siekiant užtikrinti humanitarinį saugumą yra menkai praktikuojama arba neefektyvi: valstybių vykdoma užsienio politika yra pragmatiška ir pagrįsta valstybių interesais, o tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose karinės galios, lemiančios greitesnį vienokį ar kitokį rezultatą, panaudojimas nusveria diplomatinių priemonių, orientuotų į ilgalaikius rezultatus ir, svarbiausia, efektyvesnę žmonių apsaugą, pasirinkimą. Net ir daugėjant humanitarinių veikėjų bei plintant humanitarinės diplomatijos sampratai nesugebama užtikrinti humanitarinio saugumo konfliktų zonose. Taigi šie aspektai atskleidžia humanitarinės diplomatijos sampratos naujumą, aktualumą ir būtinybę ją tirti bei apibrėžti.

Toliau gilinantis į humanitarinės diplomatijos koncepciją ir siekiant išsamiai aptarti humanitarinių veikėjų diplomatinės praktikos principus bei priemones, šiame moksliniame darbe analizuojama Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto diplomatija (TRKK). TRKK yra privati institucija, priklausanti Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnulio Judėjimui, kurios pagrindinis tikslas – humanitarinio saugumo užtikrinimas ginkluotų konfliktų ir kitų neramumų zonose. TRKK, pagal THT jam suteiktą mandatą, turi teisę įsitraukti į dialogą su konflikto pusėmis ir pasiūlyti savo pagalbą, kuri neturi būti traktuojama kaip kišimasis į jų vidaus politiką. TRKK taip pat yra seniausia, daug patirties sukaupusi humanitarinė organizacija, kuriai suteikta stebėtojo pozicija Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje. Taip pat TRKK aktyviai imasi humanitarinės diplomatijos teorijos ir praktikos sklaidos tarptautinėje sistemoje. Išsamiai TRKK humanitarinę veiklą analizavęs mokslininkas David P. Forsythe savo straipsnyje „The ICRC: a unique humanitarian protagonist“ TRKK įvardina kaip unikalų ir plačiai gerbiamą tarptautinės sistemos veikėją, kurio įdirbį humanitarinėje srityje patvirtina keturis kartus laimėta Nobelio taiko premija (įskaitant premiją, skirtą

---

⁸ Regnier, 1217.

⁹ Ten pat, 1216.

Raudonojo Kryžiaus įkūrėjui Henry Dunant).¹⁰ Kitas šiai diskusijai naudingas šaltinis – akademiko Marion Harroff-Tavel straipsnis „The humanitarian diplomacy of the International Committee of the Red Cross”. Autorius prisideda prie humanitarinės diplomatijos diskurse pastebimos tendencijos siekti nubrėžti ribą tarp valstybių ir humanitarinės diplomatijos praktikų, tačiau, priešingai nei P. Reigner ir kiti mokslininkai, apie humanitarinę diplomatiją rašę abstrakčiai, M. Harroff-Tavel naudoja konkrečius TRKK humanitarinės veiklos pavyzdžius. Akademikas atkreipia dėmesį į tai, kad TRKK yra lankstesnis nei valstybės diplomatai užmegzdamas kontaktą su nevalstybiniais veikėjais, tuo tarpu vyriausybės baiminasi, kad atviras kontaktavimas su nevalstybinėmis grupėmis suteiks joms tam tikro legitimumo. M. Harroff-Tavel taip pat akcentuoja, kad lankstumą TRKK demonstruoja ir prisitaikydamos prie tarptautinės sistemos pokyčių – TRKK siekia aplink save sukurti koordinuotai veikiančius tarptautinius tinklus bei skaitmeninėje erdvėje vykdo multilingvistinę viešąją diplomatiją, nukreiptą į visuomenę.¹¹

Taigi, augantis civilių aukų skaičius ginkluotuose konfliktuose, tikslų nepateisinusios valstybių karinės intervencijos ir kiti veiksniai paskatino didėjančią humanitarinio saugumo propaguotojų įsitraukimą į konfliktus bei humanitarinės diplomatijos koncepcijos formavimąsi. NVO, pasitelkdamos taikias humanitarinės diplomatijos priemones bei tarptautinius tinklus, siekia daryti įtaką sprendimų priėmėjams visada veikti atsižvelgiant į THT principus ir civilių gyventojų konfliktuose interesus. Visgi, akademiniam diskurse, aptarus humanitarinės diplomatijos tikslus, veiklos principus ir priemones, neužsimenama arba neatsakoma į keletą klausimų, kurie neleidžia imtis konkretnių tyrimų šios disciplinos srityje. Pavyzdžiui, nėra aišku, kokį poveikį NVO humanitarinė diplomatija turi humanitariniam saugumui konflikte ar konflikto eigai. Nei akademikai, nei TRKK nepateikia galimų kriterijų, kuriuos pasitelkus būtų galima nustatyti humanitarinių organizacijų diplomatinės veiklos konflikte poveikį ir rezultatus. Ypač sudėtinga nustatyti NVO poveikį konflikte, kai organizacijos nesieja savo veiklos rezultatų su konkrečiomis konfliktų charakteristikomis (pvz., konflikto trukme, intensyvumu, žuvusių civilių skaičiumi ir pan.) ir neapsibrėžia konkrečių rezultatų, kurių siekia savo humanitarine veikla. Tokia praktika kelia iššūkių NVO humanitarinės diplomatijos veiklos pokyčio stebėsenai, rezultatų vertinimui, veiklos priemonių pasirinkimui bei apskritai NVO, kaip įtakos humanitarinio saugumo užtikrinimui turinčio veikėjo, vertinimui.

---

¹⁰ David P. Forsythe, “The ICRC: a unique humanitarian protagonist”. *International Review of the Red Cross*, vol. 89, nr. 865, 2007, 63.

¹¹ Marion Harroff-Tavel, “The Humanitarian Diplomacy of the International Committee of the Red Cross”. *Relations Internationales*, 121, 2005, 72-89.

Susipažinus su moksliniuose literatūros šaltiniuose pateikiamais humanitarinės diplomatijos teoretikų argumentais, keliama ši **mokslinio darbo problema**: nors vis dažniau į konfliktų valdymą įsitraukia humanitarinės organizacijos ir jų veikla sulaukia vis didesnio konfliktų studijų dėmesio, trūksta kriterijų vertinant, kokį poveikį humanitariniam saugumui konflikte daro humanitarinė diplomatija.

Siekiant išsamiai atsakyti į magistrinio darbo problemą, keliamas tyrimo **tikslas**: pradėti apibrėžti kriterijus, pagal kuriuos būtų galima vertinti humanitarinės diplomatijos poveikį konflikto pusėms užtikrinant humanitarinį saugumą.

Tikslui įgyvendinti keliami šie **uždaviniai**:

- Analizuoti TRKK humanitarines operacijas pasirinktuose ginkluotuose konfliktuose;
- Atsirinkti požymius ir sąlygas, kada humanitarinės organizacijos ir humanitarinė diplomatija daro poveikį konflikto šalių sprendimams ir suformuoti kriterijus;
- Įvertinti tarptautinių tinklų indėlį vykdant humanitarinę diplomatiją;
- Suformuoti pasiūlymus tolimesnėms humanitarinės diplomatijos akademinėms analizėms.

Objektas. TRKK humanitarinė diplomatija.

Teorinė priega. Moksliniame darbe pasitelkiama Tarptautinių advokatavimo tinklų teorija (TAT). TAT – tai politinės erdvės, kuriose skirtingą padėtį užimantys veikėjai formaliai ar neformaliai derasi dėl socialinių, kultūrinių ir politinių bendro sumanymo prasmių, tai yra atlieka advokato vaidmenį. Tarptautiniai tinklai aktyvuojami, kai nėra bendravimo kanalų tarp vyriausybės ir visuomenės grupių, jie apriboti arba neveikia. TAT siekia paveikti tikslinius veikėjus ir prisidėti prie jų vykdomos politikos pokyčio. Akademikė Kathryn Sikkink straipsnyje „Transnational Advocacy Networks and the Social Construction of Legal Rules“ analizuoja didėjančią nevyriausybių organizacijų vaidmenį tarptautinių normų kūrime bei akcentuoja centrinį NVO vaidmenį advokatavimo tinkluose.¹² TAT teorija pateikia Bumerango modelį, aiškinantį, kaip tarptautiniai tinklai mobilizuojami, reaguojant į kilusią problemą. Pagal šį modelį, nedidelės organizacijos ar institucijos, dažniausiai nacionalinės NVO, kreipiasi į didesnę įtaką tarptautinėje sistemoje turinčius veikėjus, siekdamos atkreipti dėmesį į atstovaujamos žmonių bendruomenės interesų pažeidimus bei mobilizuoti spaudimą įtraukiant tarptautines organizacijas ir vyriausybes. Kadangi tarptautinių ryšių užmezgimas ir

---

¹² Kathryn Sikkink, “Transnational Advocacy Networks and The Social Construction of Legal Rules”. Kn. Yves Dezalay ir Bryant G. Garth (sud.), *Global Prescriptions: The Production, Exportation, and Importation of a New Legal Orthodoxy*. Michigan: The University of Michigan, 2002, 37-64.

naudojimas įgauna vis didesnę svarbą siekiant TRKK humanitarinės diplomatijos tikslų, TAT teorijos Bumerango modelis yra naudinga priemonė analizuojant TRKK veikimo principus ir efektyvumą užtikrinant humanitarinį saugumą.

Metodologija. Įvertinus įvairius tyrimo metodus, magistriniam darbui pasirinkta atlikti kokybinę pasirinktų konfliktų analizę. Pasitelkus pirminių (dokumentų) ir antrinių šaltinių (mokslinių knygų, žurnalų, žiniasklaidos) analizę stengiamasi identifikuoti sąlygas, rodančias TRKK humanitarinės diplomatijos pasiekimus užtikrinant civilių apsaugą konfliktų zonose. Praktinėje mokslinio darbo dalyje atliekama 2005-2014 m. trijų didžiausių TRKK humanitarinių operacijų – Afganistano, Irako ir Sudano (Darfūro) – metinių veiklos ataskaitų analizė. Ataskaitose siekiama identifikuoti sistemingai vykdomos humanitarinės veiklos poveikį/ryšį su konflikto šalių sprendimais, siekiant gerinti sąlygas humanitarinio saugumo srityje, ir, nustačius šiuos ryšius, pasirinkti kriterijus, pagal kuriuos būtų galima nustatyti nežinomą kintamąjį, tai yra humanitarinės diplomatijos poveikį konfliktams. Visapusiškai atvejų analizei atlikti taip pat pasitelkiama TAT teorija, ypač jos pasiūlytas Bumerango modelis, iliustruojantis tarptautinių santykių veikėjų tarpusavio ryšius, informacijos mainus ir daromos įtakos intensyvumą bei kryptis. Šie TAT teorijos aspektai naudojami vertinant tarptautinių tinklų vaidmenį TRKK humanitarinėje diplomatijoje. Mokslinio darbo autorė tikisi, kad tyrimo išvados padės praplėsti TAT teorijos Bumerango modelio schemą.

Struktūra. Pirmame magistrinio darbo skyriuje pristatoma humanitarinės diplomatijos koncepcija, skirtumai nuo valstybių diplomatijos bei esminės diskusijos akademiniam diskurse. Antroje pirmo skyriaus dalyje išsamiai aptariama TAT teorija, įskaitant tinklų mobilizacijos priežastis, taktikas ir sąlygas, kurių buvimas didina TAT efektyvumą. Šiame poskyryje taip pat aprašomas Bumerango modelis. Humanitarinė diplomatija konkrečiau analizuojama antrame skyriuje, kuriame pagrindžiami TRKK, kaip darbo objekto, pasirinkimo motyvai bei gilinamasi į TRKK humanitarinės diplomatijos bruožus ir priemones aptariančią mokslinę literatūrą. Šiame skyriuje, pasitelkiant kokybinio tyrimo metodus ir TAT teorijos Bumerango modelį, analizuojama TRKK humanitarinė veikla pasirinktuose konfliktuose. Išvadose aptariami tiriamojo darbo rezultatai bei indėlis humanitarinės diplomatijos disciplinai ir TAT teorijai bei pateikiami pasiūlymai tolimesniems šios srities moksliniams tyrimams.

1. Humanitarinė diplomatija ir tarpvalstybinių advokatavimo tinklų teorija

Diplomatijos praktikos ištakos siekia Senovės Kinijos laikus – paskutiniuosius amžius iki Kristaus gimimo. Zhou dinastijos laikotarpiu vyravo valstijų varžymasis ir galios didinimo politika, todėl ypatingas dėmesys skirtas egzistenciniam gebėjimui įtikinti, kad būtų kuriamos sąjungos, vykdomi žemių mainai ir pasirašomos taikos sutartys.¹³ Nors Senovės Kinijoje, o vėliau ir Antikinėje Europoje, pastebimos ir kitos diplomatinės veiklos praktikos: valstijų sąjungos pasitelkus vedybas, santykių puoselėjimas mokant duokles – diplomatijos sąvoka atsirado tik XVIII a. iš prancūziško žodžio *diplomatie*.

Po Antrojo pasaulinio karo prasidėjusi sparti globalizacija ir technologinių susisiekiimo priemonių plėtra turėjo didelę įtaką šių dienų diplomatijai. Tarpvalstybiniai santykiai įgavo dinamikos dėl susisiekiimo ir ryšio technologijų panaudojimo, o aktyvesnis įsitraukimas į pasaulio politikos reikalus skatino valstybes bendradarbiauti įvairiose srityse (politikos, ekonomikos ir t.t.). Taip pat atviresnis diplomatijos laukas į diplomatinį santykių organizavimo spektrą įtraukė naujų nevalstybinių veikėjų. Veikėjų skaičiaus didėjimas skatino vykdyti išsamesnius diplomatijos teorijos ir praktikos mokslinius tyrimus, siekiant nustatyti diplomatiją vykdančių nevyriausybinių organizacijų veiklos principus ir statusą tarptautinėje sistemoje.

Diplomatija apibrėžiama kaip „valstybinių veikėjų profesija, veikla ar įgūdžiai vystyti tarptautinius santykius su kitomis valstybėmis“.¹⁴ Pagal šį apibrėžimą valstybės yra svarbiausi diplomatijos proceso veikėjai. Pildydamas šį apibrėžimą akademikas Hedley Bull akcentuoja, kad ir kiti tarptautinės sistemos veikėjai, kaip antai tarptautinės organizacijos, taip pat gali dalyvauti tarpvalstybinių diplomatinį santykių formavime ir problemų sprendimo procese.¹⁵ NVO ypač aktyviai veikia žmogaus teisių apsaugos srityje bei atstovauja įvairių visuomenės grupių interesus. Būtent pažeidžiamų žmonių interesų atspindėjimas ir veikimas atsižvelgiant į pagrindinius humanitarinius principus yra esminis diplomatijos atšakos – humanitarinės diplomatijos – tikslas. Tarptautinei bendruomenei nesugebant užtikrinti civilių saugumo ginkluotuose konfliktuose bei iškelti jų saugumą virš valstybių interesų, humanitarinė diplomatija įgauna svarbų vaidmenį.

Pirmajame magistrinio darbo skyriuje gilinamasi į humanitarinės diplomatijos veikimo principus, apibrėžiami valstybių ir NVO vykdomos humanitarinės diplomatijos skirtumai, siekiama išsiaiškinti, kokių priemonių yra imamasi siekiant užtikrinti humanitarinį saugumą, tai yra mažinti

¹³ Michael Loewe ir Edward L. Shaughnessy (sud.), *The Cambridge History of Ancient China: From the Origins of Civilization to 221 BC*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, 587.

¹⁴ Angus Stevenson (sud.), *Oxford Dictionary of English*. 3 leid. Oxford: Oxford University Press, 2010.

¹⁵ Hedley Bull, *The Anarchical Society*. 2 leid. New York: Columbia University Press, 1995, 162.

nukentėjusiųjų konfliktų zonose skaičių. Šiame skyriuje taip pat išsamiai aptariama tarpvalstybinių advokatavimo tinklų (TAT) teorija, kurios siūlomas Bumerango modelis bus naudojamas šio mokslinio darbo tyrime.

1.1. Humanitarinės diplomatijos, kaip savarankiškos disciplinos, vystymasis

Besiformuojančiai humanitarinės diplomatijos sampratai dar trūksta išsamiai ją analizuojančios mokslinės literatūros, tačiau egzistuojantys moksliniai darbai supažindina su humanitarinės diplomatijos diskursu ir fundamentaliais principais bei suteikia pagrindą siekti tolimesnių koncepcijos tyrimų. Humanitarinės diplomatijos literatūra siekia atsakyti į klausimus, susijusius su šios teorijos kilme, jos santykiu su tradicine diplomatija bei ryšiu su praktine humanitarinių organizacijų veikla¹⁶.

Teoretikai, lyginę humanitarinės ir tradicinės diplomatijos koncepcijas, tarp šių sampratų išvelgė mažiau panašumo nei skirtumų. Anot jų, sąvokas vienija šie diplomatinės veiklos aspektai: informacijos rinkimas ir analizė, interesų atstovavimas bei panaši derybų, kurių tikslas pasiekti kompromisą, samprata. Paskatinti egzistuojančių panašumų humanitarinės diplomatijos atstovai neatmeta dvišalio ar daugiašalio bendradarbiavimo su valstybių diplomatais galimybės – jie siūlo tarpusavio koordinaciją bei neoficialias derybas, tokiu būdu humanitarinės agentūros papildytą valstybės vykdomą diplomatiją, o pačios užmegztą dialogą su veikėjais, kuriuos be vyriausybės paramos būtų sunku įtikinti bendrauti.¹⁷

Kiti humanitarinės diplomatijos proponentai taip pat išvelgia panašius humanitarinės ir tradicinės diplomatijos bruožus. Pavyzdžiui, šiems procesams sėkmingai vykdyti reikalingi derybiniai bei duomenų kaupimo ir analizavimo įgūdžiai. Abu amatai reikalauja tam tikro lygio konsensuso, kad galėtų sėkmingai dirbti su veikėjais, atstovaujančiais skirtingus interesus. Taip pat tiek humanitarinė, tiek tradicinė diplomatija turi rinktis, kam iš dienotvarkės reikalų suteikti prioritetą, ir jie dažnai turi paisyti delikačių politinių aplinkybių, kad jų vykdomi dialogai ir komunikacija pasiektų užsibrėžtą tikslą.¹⁸

Be įvardytų panašumų, akademikai Larry Minear ir Hazel Smith atkreipia dėmesį į esminius skirtumus tarp tradicinės ir humanitarinės diplomatijos. Pirmiausia, tradiciniai diplomatai veikia politiniu lygiu, atstovauja atitinkamos valstybės interesus ir atspindi *realpolitik*. Diplomatinę veiklą reglamentuoja teisės aktai, įskaitant tarptautinę diplomatinę ir konsulinę teisę, kuri, suteikdama

¹⁶ Minear ir Smith, 8.

¹⁷ Regnier, 1216.

¹⁸ Mayank Bubna, "Humanitarian Diplomacy & Failed States: Case Study of the WFP Operations in Somalia". Institute for Defence Studies and Analyses Issue Brief, 2010, 3.

<file:///C:/Users/focus/Downloads/IB_WFPOperationsinSomalia_mayank.pdf> [Žiūrėta 2016 03 19].

diplomatomis imunitetą, juos įpareigoja laikytis konfidencialumo ir diskretiškumo principų. Diplomatai savo dienotvarkėje susiduria su įvairiomis užsienio politikos problemomis, iš kurių vos keletas yra humanitarinės prigimties. Menkas dėmesys humanitarinėms krizėms ir paskatino specializuotos diplomatijos krypties formavimąsi, kurios pamatiniu principu tapo humanitariniai interesai.¹⁹

Pagal Tarptautinės Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pusmėnulio draugijų federacijos apibrėžimą, humanitarinė diplomatija yra „humanitarinė veikla, kuria siekiama įtikinti sprendimų priėmėjus visais atvejais veikti atsižvelgiant į pažeidžiamų žmonių interesus ir pagrindinius humanitarinius principus“.²⁰ Humanitarinių organizacijų veiklą reglamentuoja Tarptautinė humanitarinė teisė ir žmogaus teisės. Priešingai nei veikiantys pagal diplomatinę ir konsulinę teisę tradiciniai diplomatai, NVO yra lankstesnės ir turi didesnę veikimo laisvę: humanitarinė diplomatija dažniau pasitelkia improvizaciją, veikia pagal *ad hoc*, *ad hominem* ir net oportunistinio nuostatos, o įvairūs vidiniai sprendimai priimami per sąlyginai trumpą laiką. Tačiau, darant spaudimą derybose, humanitarinėms organizacijoms trūksta įtakos ir legitimumo, kad jos galėtų įgyvendinti savo pasiūlytas ekonomines ir karines sankcijas. Tuo tarpu humanitarinės diplomatijos teoretikai teigia, kad derybose ne visada pasiekiamas lauktas rezultatas ne dėl NVO galios ribotumo, bet dėl to, kad nėra visuotinai apibrėžtos atsakomybės už humanitarinių principų pažeidimus, todėl derybose darant spaudimą konflikto pusėms sunku rasti teisinių argumentų.²¹

Skirtumus tarp valstybių ir humanitarinių organizacijų diplomatijos pabrėžia ir kiti humanitarinės diplomatijos srities tyrėjai – knygos „Humanitarian diplomacy: Practitioners and Their Craft“ straipsnių autoriai tradicinės ir humanitarinės diplomatijos sampratą atitinkamai rašo iš didžiosios ir mažosios D raidės. Sąvoka *Diplomatija* apima aukšto lygmens, formalią profesionalių diplomatų veiklą: diplomatai vykdo derybas siekdami išvengti, nuslopinti ar paskatinti konflikto baigtį, mobilizuoja tarptautinį spaudimą pasitelkdami įstatymus ir skatina valstybių bendradarbiavimą atsižvelgdami į savo atstovaujamos valstybės interesus. Tuo tarpu *diplomacija* apima kasdienes humanitarines funkcijas: nuo derybų dėl saugaus humanitarinės pagalbos ir personalo patekimo į atskirtas konfliktines teritorijas organizavimo iki rūpinimosi rangos sutartimis NVO biurams steigti bei bankų sąskaitomis įvairiems finansiniams pervedimams.²² Nors šiame moksliniame darbe koncentruojamasi į *diplomacijos* vykdymą ginkluotuose konfliktuose, *diplomacija* taip pat pasitelkiama stichinių nelaimių ir pandemijų alinamose teritorijose. Šie pavyzdžiai iliustruoja vieną iš esminių

---

¹⁹ Minear ir Smith, 9.

²⁰ International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, “Humanitarian Diplomacy Policy”, Paris: IFRC, 2009.

²¹ Minear ir Smith, 10.

²² Ten pat, 11-12.

valstybių ir humanitarinių organizacijų vykdomos diplomatijos skirtumus – *Diplomatija* atstovauja valstybės interesus, o *diplomacija* – žmonių, kenčiančių konfliktinėse situacijoje, interesus.

Mokslinėje literatūroje esama svarstymų, ar humanitarinių organizacijų vykdoma veikla apskritai gali būti įvardinama kaip diplomatija. Tokias diskusijas kursto ir patys humanitariniai darbuotojai, kurie nei savo kasdienės misijos nevadina diplomatija, nei savęs – diplomatais. Pirma, dauguma humanitarinių darbuotojų diplomatiją vertina kaip atskirą ir net aukščiau už humanitarinę veiklą esantį procesą, kuris yra valstybės funkcija, vykdoma specialiai apmokytų profesionalų, o save jie laiko humanitarinės srities specialistais, kurių tikslas – žmonių saugumas. Antra, maža dalis humanitarinės srities veikėjų, nors ir kasdien naudojančių derybų meną, derybas laiko sąmoningai naudojamais įgūdžiais ir siekia juos tobulinti bei platinti organizacijoje.²³ Peršasi išvada, kad NVO narių kompetenciją ir humanitarinės diplomatijos pozicijas tarptautinėje sistemoje sustiprintų nuoseklus profesionalių specialistų rengimas.

Apibendrinant šią diskusiją galima pasitelkti mokslininko Mayank Bubna įžvalgas, kad šių dienų diplomatija nebeapsiriboja vien ambasadų ar valstybių paskirtų oficialių atstovų diplomatine veikla.²⁴ Derybos, siekiant užtikrinti žmonių saugumą konfliktų zonose, įtraukia vis daugiau humanitarinius interesus atstovaujančių nevyriausybinį veikėjų, kurie pirmenybę teikia taikiam konfliktų sprendimui užuot rinkęsi kietosios galios priemones. Todėl valstybėms teks pripažinti NVO įtaką adresuojant aktualiausias tarptautinės sistemos problemas, atstovaujant žmonių interesus bei siūlant problemų sprendimo būdus.

Akivaizdu, kad NVO, vyriausybės ir kitas į konfliktą įsitraukusias šalis sieja sudėtingi ryšiai – daugiau ekonominės ir politinės galios turintys subjektai gali daryti didesnę spaudimą ir turėti daugiau įtakos kitiems veikėjams. Dėl šios priežasties tarptautinių santykių veikėjams ypatingai svarbu užmegzti ir palaikyti ryšius su įtakingaisiais. Tai ypač aktualu humanitarinėms organizacijoms dėl to, kad būtent humanitariniai darbuotojai yra priversti ieškoti kompromisų su vyriausybiniais ir nevyriausybiniais veikėjais, kad atkreiptų dėmesį į problemą ir apgintų skriaudžiamų žmonių interesus. Siekiant išanalizuoti tarptautinių santykių veikėjų tarpusavio poveikio ryšius ir nustatyti sąlygas, kurioms esant humanitarinės organizacijos galėtų turėti didesnę įtaką vykdydamos humanitarinę diplomatiją, bus pasitelkiama Tarpvilstybinių advokatavimo tinklų teorija, kuri išsamiai aptariama kitoje šio skyriaus dalyje.

1.2. Humanitarinių veikėjų ryšiai: Tarptautinių advokatavimo tinklų teorija

---

²³ Minear ir Smith, 8.

²⁴ Ten pat.

Po XX a. karinių konfliktų ir Šaltojo karo, kuriuose valstybės buvo dominuojantys veikėjai, globalizacija ir integracija lėmė nevyriausybinių organizacijų skaičiaus didėjimą tarptautinių santykių arenoje. Ši tendencija paskatino pokyčius socialiniuose judėjimuose ir naujų tarptautinės sąveikos ir agitacijos formų atsiradimą. Viena iš tokių agitacijos formų yra tarptautinių advokatavimo tinklų (TAT) susitelkimas aplink problemą ir jų rengiamos kampanijos, atstovaujant skriaudžiamos civilių grupės, dažniausiai mažumos, interesus.²⁵

Akademikės Margaret E. Keck ir Kathryn Sikkink, išsamiai analizavusios TAT, juos apibrėžė kaip „organizacines struktūras, kurioms būdingas savanoriškas, abipusis ir horizontalus komunikacijos ir mainų modelis“.²⁶ Esminė sąlyga, lemianti advokatavimo tinklų kūrimąsi, yra tam tiktos aktualios problemos (žmogaus teisių, taikos užtikrinimo, aplinkos apsaugos ir pan.) atsiradimas, kuris skatina panašiomis vertybėmis besivadovaujančius nacionalinius, regioninius ir pasaulinius veikėjus užmegzti dialogą ir bendradarbiauti. Tarpusavio komunikacija padaro tarptautinius resursus prieinamus vietiniams veikėjams, susiduriantiems su įvairiomis politinėmis, socialinėmis ir t.t. problemomis, taip pat nacionalinės problemos gali būti transliuojamos tarptautiniu lygiu ir sulaukti užsienio vyriausybinių ir nevyriausybinių veikėjų pagalbos.²⁷ Pagal šį principą tarptautinės humanitarinės organizacijos užmezga ir vysto tarpusavio ryšius ir kuria tinklus, kad būtų mažinamos laiko sąnaudos ir finansiniai resursai, efektyviau atstovaujamos žmonių teisės ir interesai ginkluotuose konfliktuose, tai yra veikėjai siekia spręsti ir pašalinti problemą, lėmusią TAT aktyvumą.

Kita svarbi sąlyga, lemianti TAT mobilizaciją, yra komunikacijos kanalų tarp visuomenės grupės ir valdžios institucijų nutrūkimas.²⁸ Šiuo atveju transnacionaliniai tinklai atlieka tarpininko vaidmenį tarp valdžios ir ignoruojamos visuomenės dalies. Dialogo nebuvimas yra vienas iš pamatinių veiksmų, kurstančių tarptautinius konfliktus bei trukdančių taikiam ir greitam jų sprendimui. Šią situaciją ir galimus sprendimo būdus iliustruoja minėtų mokslininkų pasiūlytas Bumerango modelis, kuris bus plačiau aptariamas šiame skyriuje.

Trečia, aktyvistų įsitikinimas, kad tarpusavio bendradarbiavimas turės teigiamos naudos jų vykdomai misijai ir stiprins sąjungą su kitais veikėjais, skatina TAT kūrimąsi ir plėtrą. Humanitarinės organizacijos, atstovaudamos civilius ginkluotuose konfliktuose, gali užmegzti naujų ryšių, stiprinti tinklus, įgyti naujų ir tobulinti jau turimus profesionalius įgūdžius, kaip antai komunikaciją, derybų ir

---

²⁵ Jackie Smith, "Transnational Processes and Movements". Kn. David Snow, Sarah Soule ir Hanspeter Kriesi (sud.), *The Blackwell Companion to Social Movements*. Malden: Blackwell Publishing, 2004, 311-335.

²⁶ Margaret E. Keck ir Kathryn Sikkink, *Activists beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. London: Cornell University Press, 1998, 8.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Ten pat, 10.

įtikinėjimo meną ar advokatavimą. Sėkmingai šiuos įgūdžius konfliktuose naudojančios organizacijos didina savo, kaip svarbaus humanitarinio veikėjo, įtaką žmogaus teisių ir humanitarinio saugumo srityse. Tuo tarpu TAT teorijos kritikai teigia, kad NVO skiria dėmesį problemoms ne dėl vertybėmis pagrįstų, o dėl antagonistinių ir pragmatinių priežasčių.²⁹ Pavyzdžiui, NVO bendradarbiavimas su įvairiomis pelningomis kompanijomis gali padidinti organizacijos resursus bei galią siekiant pokyčių. Dėl šios priežasties svarbu kritiškai vertinti NVO pateiktas veiklos ataskaitas.

TAT teorijos tyrėjos taip pat išskiria sąlygas, kurioms esant TAT veikia efektyviau. Pirma, kadangi TAT mobilizacijos ir veikimo pagrindą sudaro atitinkamos vertybės, tai jų modifikacija konflikte atkreiptų didesnę dėmesį į problemą ir padidintų galimybę įtraukti problemą į svarbių veikėjų dienotvarkę. Antra, siekiami pakeisti tikslinio veikėjo diskursą, TAT galėtų pasitelkti tarptautinės teisės aktus ir susitarimus, kurių tikslinė valstybė yra įsipareigojusi laikytis, ir skatinti jos atskaitomybę. Trečia, tarptautinių tinklų pasiekti procedūriniai pokyčiai tikslinės valstybės institucijose gali lemti jų politikos pokyčius ateityje bei suteikti TAT galimybę užmegzti ryšį su kitais ta pačia problema suinteresuotais svarbiais veikėjais ir pereiti nuo išorinių prie vidinių spaudimo priemonių. Anot akademikų, šie trys etapai turėtų lemti pastebimą tikslinės valstybės politikos ir elgesio pokytį. Svarbu pažymėti, kad TAT efektyvumui įtakos gali turėti daugybė kitų sąlygų, tarp kurių – problemos rezonansas, tai yra, kokį atgarsį ji sukelia, tarptautinių tinklų didumas ir tikslinio objekto pažeidžiamumas.³⁰

Kadangi NVO indėlis į humanitarinio saugumo užtikrinimą yra nepelnytai nuvertinamas, gilinantis į TAT teoriją svarbu akcentuoti, kad humanitarinių organizacijų bendradarbiavimas su kitais tarptautinių santykių veikėjais suteikia jiems galimybę platesniu mastu skleisti informaciją apie problemą, o pasitelkus valstybinius veikėjus net turėti didesnę įtaką ją sprendžiant. Be abejo, NVO dalyvavimas, siekiant užtikrinti humanitarinį saugumą ir žmogaus teisių apsaugą, nėra naujas, tačiau teoretikai atkreipia dėmesį į tai, kad NVO atlieka svarbų vaidmenį šiuolaikinės viešosios politikos darbotvarkėje – koncentruojamasi į konfliktų prevenciją ir dispersija užuot užsiimant pasekmėmis, taip pat naudojantis įvairiais metodais ir koordinacija daroma įtaka viešosios politikos pokyčiams.³¹

Tarptautiniai tinklai socializacijai, įtikinėjimui ir spaudimui daryti naudoja įvairias taktikas, kurias M. E. Keck ir K. Sikkink suskirstė pagal tipologijas: informacijos, simbolikos, svertų ir atskaitingumo.³² Informacijos politika yra sugebėjimas greitai generuoti politiškai naudingą informaciją

²⁹ Alan R. Andreasen, "Profits for non-profits: Find a corporate partner". *Harvard Business Review*, 74(6), 1996, 47-59.

³⁰ Keck ir Sikkink, 16.

³¹ Ndung'u Wainaina, "Role of NGOs in Conflict Prevention Crucial". *Kenya Times*, 2006 05 02.

<<https://www.globalpolicy.org/component/content/article/176/31296.html>> [Žiūrėta 2016 03 21].

³² Keck ir Sikkink, 16.

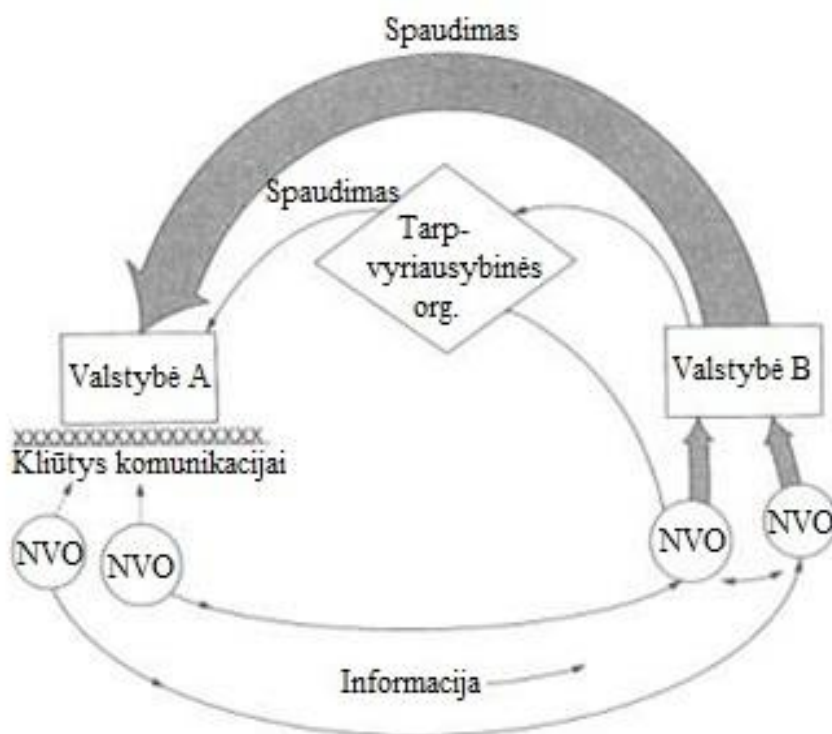
ir panaudoti ją ten, kur ji gali turėti daugiausia įtakos, tai yra TAT iš esmės siekia informuoti partnerius bei daryti įtaką valdžios atstovams ir visuomenei. Dėl galimo didelio poveikio tarptautinių santykių veikėjams informacijos naudojimas yra stipriausia tarptautinių tinklų naudojama strateginė priemonė. Tuo tarpu simbolinė taktika apima simbolių, veiksmų ir naratyvų naudojimą, siekiant perteikti situacijos svarbą toms tarptautinės visuomenės dalims, kurios yra geografiškai nutolusios nuo problemos arba skiriasi kultūriniais pagrindais. Simbolių naudojimas gali ne tik atkreipti tarptautinės bendruomenės dėmesį į TAT atstovaujamą problemą, bet ir atkreipti dėmesį į jų vykdomą veiklą bei padėti plėsti tinklus. Trečioji grupė – svėrtų politika – demonstruoja sugebėjimą apeliuoti į galingesnių veikėjų interesus ir vertybes bei įtraukti juos į problemos sprendimą. Dažniausiai svėrtų politika pasitelkiama jau panaudojus informacijos ir simbolių

taktikas, ir ypač tuomet, kai silpnesni TAT nariai yra nepajėgūs daryti įtakos konflikto šalims. Paskutinėmis akademikų išskirtomis priemonėmis siekiama užtikrinti, kad galingi tarptautinių santykių veikėjų veiksmai atitiktų anksčiau apibrėžtus principus ir veiklos kryptis, tai yra siekiama užtikrinti jų atskaitomybę.³³

TAT teoretikų pasiūlytas Bumerango modelis (*Schema nr. 1*)

ilustruoja TAT veikimo principus ir kompleksiskumą bei paaiškina ryšius tarp veikėjų.³⁴ Pavyzdžiui, Bumerango modelis aiškina konfliktą, kuris atsiranda, kai komunikacija tarp valdžios institucijų (*Valstybė A*) ir visuomenės yra neefektyvi arba nutrūksta. Tuomet vietinės visuomeninės organizacijos

Schema nr. 1. Bumerango modelis

Šaltinis: Margaret E. Keck ir Kathryn Sikkink, *Activists beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*.

³³ Ten pat.

³⁴ Ten pat.

aktyvuoja tarptautinius tinklus, informuodamos tarptautines NVO apie problemą. Tarptautinės NVO pradeda daryti spaudimą savo valstybės valdžios institucijoms, kad šios pasitelkdamos savo įtaką darytų spaudimą tikslinei valstybei. Kai kuriuose konfliktuose spaudimą darančios NVO ir valstybės įtraukia tarpvalstybines organizacijas, kurios taip pat prisideda prie konflikto sprendimo. Šio modelio privalumas – aiškus veikėjų tarpusavio ryšių ir veiklos krypčių pateikimas. Bumerango modelis iliustruoja konflikte vykstančių procesų esmę bei tai, kokį vaidmenį atlieka humanitarinės diplomatijos vykdytojai. Be abejo, svarbu išsiaiškinti ir tai, ar didėjant tarptautinių santykių sistemos kompleksiskumui ir veikėjų skaičiui modelis tebėra aktualus vykdant konfliktų analizę.

Aptarus humanitarinės diplomatijos fenomeną, išsiaiškinta, kad tai – humanitarinė veikla, kurios pirminis tikslas yra žmonių interesų atstovavimas veikiant pagal Tarptautinę humanitarinę teisę. Humanitarinės diplomatijos vykdytojai siekia daryti įtaką tarptautinių santykių veikėjams, ypač įstatymų leidėjams, kad ir jie visose situacijose užtikrintų humanitarinio saugumo viršenybę. Tačiau NVO, suvokdamos, kad jų galia tarptautinėje sistemoje yra ribota, o taikias diplomatines priemones nusveria kietosios galios panaudojimas, yra priverstos megzti kontaktus su įtakingais veikėjais ir kurti tarptautinius tinklus. Koordinuotai veikiantys humanitariniai tinklai, pasitelkę informacijos sklaidos politiką, yra pajėgūs mobilizuoti tinklų narius, visuomenę bei kitus veikėjus siekdami apsaugoti civilius gyventojus konfliktų zonose. Pagal TAT teoriją, panašiais veiklos principais vadovaujasi ir aptarti tarptautiniai advokatavimo tinklai. Kaip ir humanitarinių organizacijų, TAT veikla pagrįsta vertybine sistema. TAT veikia pagal Bumerango modelio schemą: mobilizuoja tinklus ir, naudodamiesi įvairiomis taktikomis, siekia tikslinio veikėjo politikos pokyčio. Jei humanitarinės diplomatijos vykdytojus laikysime tarptautinių tinklų veikėjais, vadinasi, humanitarinės diplomatijos strategijos ir efektyvumas gali būti analizuojamas pasitelkiant TAT teoriją bei Bumerango modelį.

2. Raudonojo Kryžiaus humanitarinė diplomatija – ginkluotų konfliktų analizė

Humanitarinės diplomatijos samprata, principai bei skirtumai nuo tradicinės diplomatijos aprašyti pirmame šio mokslinio darbo skyriuje. Pagal literatūros šaltiniuose pateikiamą informaciją, humanitarinę diplomatiją paprastai vykdo nevyriausybinės organizacijos, suinteresuotos humanitariniu saugumu. Tačiau humanitarinę politiką gali vykdyti ir valstybės, pavyzdžiui, turkų akademikai, aprašę Turkijos humanitarinę diplomatiją, ją išskyrė kaip diplomatijos atšaką³⁵ bei atliko Turkijos taikos misijos Somalyje analizę ir pateikė humanitarinės diplomatijos ribotumus.³⁶ Taip pat valstybės humanitarinės politikos gaires yra suformavusi Norvegijos užsienio reikalų ministerija, kuri viešai skelbia ataskaitas apie valstybės indėlį humanitarinio saugumo srityje.³⁷ Visgi, daugumos valstybių humanitarinės diplomatijos praktika apsiriboja finansinėmis dotacijomis tarptautinėms humanitarinėms organizacijoms, o pati humanitarinė politika sudaro menką užsienio politikos dienotvarkės dalį. Dėl valstybinių veikėjų nesugebėjimo užtikrinti humanitarinio saugumo ginkluotuose konfliktuose bei Tarptautinės humanitarinės teisės principų pažeidimų, humanitarinis judėjimas įgauna ypatingą reikšmę ir svarbą.

Ypač svarbu vaidmenį, siekiant užtikrinti humanitarinį saugumą, atlieka Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnulių judėjimas, kuris įprastai vadinamas Raudonuoju Kryžiumi. Didžiausias pasaulyje humanitarinis tinklas Raudonasis Kryžius nėra vienytytis – jį sudaro Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus komitetas, Tarptautinė Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnulių judėjimo federacija ir Nacionalinės Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnulių judėjimo bendruomenės. Šios institucijos yra nepriklausomos viena nuo kitos, tačiau jos veikia pagal bendrus Raudonojo Kryžiaus principus, tikslus, statutus ir t.t. Magistriniam darbui pasirinktas **Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus komitetas** (toliau – TRKK arba Komitetas), nes ši institucija 1) pagal THT jai suteiktą ypatingą mandatą siekia apsaugoti nukentėjusiųjų tarptautiniuose ir vidiniuose ginkluotuose konfliktuose gyvybes ir orumą, 2) užima stebėtojo poziciją Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje, 3) yra seniausia humanitarinė institucija pasaulyje (1863 m.), kuriai net tris kartus skirta Nobelio taikos premija³⁸ (keturis, jei įskaitysime premiją, skirtą Raudonojo Kryžiaus įkūrėjui Henry Dunant). Šie

³⁵ Ahmet Davutoglu, “Turkey’s humanitarian diplomacy: objectives, challenges and prospects”. *Nationalities Papers*, vol. 41, no. 6, 2013, 865-870.

³⁶ Pinar Akpınar, “Turkey’s Peacebuilding in Somalia: The Limits of Humanitarian diplomacy”. *Turkish Studies*, vol. 14, no. 4, 2013, 735-757.

³⁷ Norwegian Ministry of Foreign Affairs, “Norway’s humanitarian policy: Annual report 2013”. Oslo: Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2014, 11.

³⁸ Ivar Libaek, “The Red Cross: Three-Time Recipient of the Peace Prize”. Oslo, 2003.

<http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/libaek/> [Žiūrėta 2016 03 22].

aspektai iliustruoja, kad TRKK turi ilgalaikę darbo ginkluotų konfliktų zonose patirtį, savo veiklą grindžia tarptautine teise bei yra girdimas ir įtakingas humanitarinėje srityje. Todėl analizuojant Komiteto humanitarinės diplomatijos teoriją ir konkrečius jos pritaikymo atvejus galima prisidėti prie humanitarinio saugumo srities vystymo ir rasti kuo efektyvesnę humanitarinės diplomatijos modelį, kurį galėtų pritaikyti kiti humanitariniai veikėjai.

2.1. Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus Komiteto humanitarinės diplomatijos bruožai

TRKK yra privati institucija, kurią savanoriškais įnašais finansuoja Ženevos konvenciją ratifikavusios valstybės, nacionalinės Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnlio bendruomenės, viršvalstybinės organizacijos (pvz., Europos Komisija) bei visuomeniniai ir privatūs šaltiniai.³⁹ Ši parama įpareigoja TRKK vykdyti nešališką humanitarinę misiją bei pateikti metinę finansinę ataskaitą. Pagal Trečiąją Ženevos konvenciją TRKK suteikti ne tik įpareigojimai, bet ir teisės, tai yra valstybės privalo pripažinti Komiteto teisę pasiūlyti savo paslaugas netarptautinio ginkluoto konflikto pusėms ir nebūti apkaltintam kišimusi į valstybės vidaus reikalus.⁴⁰ Taigi valstybės arba dvišaliais susitarimais, arba ratifikuodamos THT, kuri įgalina TRKK, suteikia Komitetui privilegijas ir imunitetą, kurių reikia vykdant humanitarinę diplomatiją.

Priešingai nei dėl humanitarinės diplomatijos, TRKK yra neabejotinai žinomas dėl savo humanitarinės veiklos, pavyzdžiui, karo belaisvių sulaikymo sąlygų stebėjimo, humanitarinės pagalbos teikimo bei medicininės pagalbos sergantiems ir sužeistiems asmenims organizavimo. TRKK yra mažiau žinomas kaip humanitarinės diplomatijos vykdytojas, pasak TRKK patarėjos politikos klausimais Marion Harroff-Tavel, tam įtakos turi Komiteto diskretiškumas ir dvišališkumas vykdant humanitarinę diplomatiją.⁴¹ Tačiau daugėjant ginkluotų konfliktų aukų skaičiui, taikios humanitarinės diplomatijos priemonės tapo ypač aktualios, o TRKK ėmė skirti daugiau dėmesio joms apibrėžti bei akcentuoti humanitarinės diplomatijos svarbą TRKK atstovų pareiškimuose tarptautiniuose susitikimuose.

Kadangi dar nesuformuotas visuotinai priimtas humanitarinės diplomatijos apibrėžimas, humanitarinės organizacijos pačios apsibrėžia šią sąvoką. Pagal Tarptautinės Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnlio judėjimo federacijos, kurios humanitarinė diplomatija koncentruojasi į nuo

---

³⁹ ICRC, "Annual Report 2014". Geneva: ICRC, 2015.

⁴⁰ The Third Geneva Convention, relative to the Treatment of Prisoners of War. Conflicts not of an international character, Art. 3, 1949.

⁴¹ Harroff-Tavel, 72-89.

stichinių nelaimių ir epidemijų kenčiančias visuomenes, apibrėžimą, „humanitarinės diplomatijos rūpestis yra įtikinti sprendimų priėmėjus ir nuomonės lyderius visada veikti, atsižvelgiant į pažeidžiamų žmonių interesus ir organizacijos pamatinius principus“.⁴² Tuo tarpu TRKK, atsižvelgdamas į Komiteto veiklą ginkluotuose konfliktuose ir jo specialųjį vaidmenį JT Generalinėje Asamblėjoje, pateikia konkretnę apibrėžimą: „Derėdamasis dėl humanitarinių susitarimų su tarptautiniais ir nacionaliniais veikėjais ir veikdamas kaip neutralus jų tarpininkas bei padėdamas užtikrinti pagarbą humanitarinei teisei, TRKK siekia, kad nukentėjusiųjų ginkluotuose konfliktuose ir kituose neramumuose balsai būtų girdimi“.⁴³

Stengiantis suprasti TRKK humanitarinės diplomatijos veikimo principus ir perspektyvas propaguojant THT normas humanitarinėse krizėse, svarbu aptarti šiuos Komiteto humanitarinei diplomatijai būdingus bruožus:

- ryšiai su įvairiais tarptautinės sistemos veikėjais, įskaitant nevalstybinius;
- apsiribojimas humanitarine sfera – taikos propagavimas nėra jos pirminis tikslas;
- nepriklausomumas nuo valstybių vykdomos humanitarinės diplomatijos;
- priklausomai nuo įvykio interesų atstovavimas gali būti konfidencialus arba reikalaujantis įtakingų tinklų mobilizavimo.⁴⁴

TRKK, vykdydamas humanitarinę diplomatiją, ne tik siekia užmegzti ryšius su vyriausybėmis ir organizuotomis ginkluotomis grupėmis, bet ir su tarpvyriausybėmis ir nevyriausybėmis organizacijomis, ekonomikos, politikos ir religijos sričių atstovais, kitomis dviem Raudonojo Kryžiaus institucijomis bei visuomenės veikėjais. Komiteto tinklai nuolat pasipildo įvairių sričių partneriais arba ryšiai su jais atnaujinami. Pavyzdžiui, 2015 m. lapkritį įvyko TRKK ir Kolektyvinio saugumo sutarties organizacijos aukšto rango pareigūnų pirmasis susitikimas nuo dialogo pradžios 2007 m.⁴⁵ Glaudūs ryšiai su šiuo kariniu aljansu gali pasitarnauti TRKK vykdamas humanitarinę diplomatiją Afganistane ar net Rytų Ukrainoje. Aktyviai prie Komiteto ryšių stiprinimo ir plėtos prisideda ir jo prezidento Peter Maurer vizitai į užsienį. 2015 m. rugsėjį jis lankėsi Kinijoje, kurioje be to, kad susitiko su šalies viceprezidentu ir Kinijos Raudonojo Kryžiaus bendruomenės prezidentu, jis turėjo susitikimą ir su naujienu agentūros „Xinhua“ vadovu, su kuriuo aptarė žiniasklaidos vaidmenį nušviečiant humanitarines krizes bei pasirašė Tarpusavio supratimo memorandumą, kuris numatė glaudesnę

---

⁴² IFRC, “Strategy 2020: Humanitarian Diplomacy Policy”, 25.

⁴³ Harroff-Tavel, 72-89.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ ICRC, “Russian Federation: ICRC and CSTO launch new format for dialogue”. Geneva, 2015.

<https://www.icrc.org/en/document/russian-federation-icrc-csto-dialogue> [Žiūrėta 2016 03 23].

bendradarbiavimą akcentuojant ginkluotų konfliktų sukeltas humanitarines pasekmes.⁴⁶ TRKK turi didesnę laisvę nei valstybės vykdyti dialogą su nevyriausybiniais veikėjais, todėl šiuo atveju valstybių vyriausybės greičiausiai nebūtų kreipusiosios į naujienu agentūrą bijodamos, kad tokia atvira diskusija galėtų suteikti jai legitimumo, o vyriausybė apkaltinta cenzūra.⁴⁷

Literatūroje, kurioje aprašoma TRKK humanitarinė diplomatija, nuolat siekiama akcentuoti skirtumus nuo valstybių diplomatijos. Pavyzdžiui, Komiteto humanitarinė diplomatija apsiriboja vieninteliu humanitariniu tikslu – stengtis išvengti arba sušvelninti ginkluotų konfliktų žmonėms sukeltas kančias. Taikos užtikrinimas nėra pirminis organizacijos tikslas. Tuo tarpu valstybių interesai yra platesni ir priklauso nuo užsienio politikos, kartais šie interesai tarpusavyje konfliktuoja. Humanitarinę pagalbą, kaip užsienio politikos tikslą, valstybės naudoja siekdamos užtikrinti saugumą ir taiką, o tai skiriasi nuo TRKK pamatinio siekio – humanitarinio saugumo.⁴⁸

Humanitarinės srities atstovai ne tik siekia atskirti humanitarinės diplomatijos ir valstybių diplomatijos tikslus, bet ir iš esmės atsiriboti bei veikti nepriklausomai nuo valstybinių veikėjų. Pirmiausia dėl to, jog gali būti, arba atrodyti, kad kuri nors konflikto pusė naudojasi Komitetu savo tikslams pasiekti. Antra, TRKK baiminasi, kad nepavykę valstybių bandymai išspręsti humanitarines problemas turės neigiamą įtaką TRKK įvaizdžiui konflikte, o TRKK investuotas laikas ir resursai atitinkamame konflikte nueis veltui. Galiausiai, nepriklausomumas yra TRKK *conditio sine qua non*, tai yra sąlyga, be kurios Komitetas nebūtų galėjęs pradėti neutralaus tarpininko veiklos ir įgyti pasitikėjimą tarptautinėje sistemoje.⁴⁹

Ketvirtasis TRKK humanitarinės diplomatijos bruožas yra šios institucijos pasiryžimas dirbti tarptautiniuose tinkluose. NVO poreikį užmegzti ryšius, siekiant savo interesų propagavimo ir įgyvendinimo, akcentuoja ir magistriniame darbe naudojama Tarptautinių advokatavimo tinklų teorija. Pasak TAT teorijos, dažniausiai organizacijos siekia atkreipti įtakingesnių tarptautinių santykių veikėjų dėmesį į jų atstovaujamą problemą ir bendradarbiauti su jais bei daryti spaudimą savo šalies vyriausybei.

Įvertinus TRKK veiklos apimtis ir įtaką pasaulyje (įskaitant stebėtojo poziciją JT Generalinėje Asamblėjoje), galima manyti, kad TRKK centrinė būstinė yra būtent tas įtakingesnis veikėjas tarptautiniuose tinkluose, į kurį kreipiasi tiek TRKK nacionaliniai padaliniai, tiek kitos NVO. Komitetas nuolat veda derybas su įvairiais veikėjais, tarp jų – ir valstybėmis, ir ginkluotos opozicijos

⁴⁶ ICRC, “ICRC President pays official visit to China”. Geneva/Beijing, 2015. <<https://www.icrc.org/en/document/china-peter-maurer-visit>> [Žiūrėta 2016 03 23].

⁴⁷ Harroff-Tavel, 72-89.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Ten pat.

grupėmis,⁵⁰ kuriais jis gali pasinaudoti siekdamas užtikrinti humanitarinį saugumą. Tačiau, anot TRKK prezidento Peter Maurer, tarptautinių santykių veikėjams atsakomybės pasidalijimo ir humanitarinės veiklos principai nėra savaime suprantamas dalykas, todėl konfliktinėse situacijose sudėtinga išvengti pagundos politizuoti ar militarizuoti humanitarinės pagalbos teikimą bei pasirinkti kietąją galią vietoj humanitarinės diplomatijos.⁵¹ Dažnai humanitarinė veikla net interpretuojama kaip humanitarinė intervencija.⁵² Šie pavyzdžiai iliustruoja būtinybę vykdyti informacijos apie TRKK humanitarinės diplomatijos principus sklaidą visuomenėje.

TRKK humanitarinę diplomatiją aprašantys akademikai daugiausiai dėmesio skiria skirtumams tarp tradicinės ir humanitarinės diplomatijos ir pamatiniams veiklos principams, kaip antai žmogiškumui, nešališkumui, neutralumui ir nepriklausomumui, tačiau mažiau analizuotos Komiteto diplomatijos priemonės. Viena iš svarbiausių TRKK naudojamų priemonių yra lobizmas. Kaip minėta anksčiau, TRKK yra griežtai humanitarinė organizacija ir nevykdo taikos derybų, todėl Komitetas atlieka advokato vaidmenį, atstovaudamas nuo konflikto kenčiančių asmenų interesams, ir siekia, kad valstybės ratifikuotų atitinkamus tarptautinės teisės aktus bei suteiktų bent minimalias sąlygas civilių orumui užtikrinti.⁵³ Savo tikslui įgyvendinti TRKK siekia užmegzti formalius ir neformalius dvišalius dialogus su konflikto šalimis ir vykdyti derybas. Derybas, dažniausiai ilgas ir sudėtingas, Komitetas vykdo siekdamas gauti priėjimą prie civilių konfliktų zonose. Pavyzdžiui, derybos leidimams vykdyti humanitarines operacijas Alepe ir Sudane gauti bei minimalioms saugumo sąlygoms Afganistano operacijoms garantuoti truko kelis mėnesius.⁵⁴ Kad ir kaip stengtųsi atsiriboti nuo politikos, TRKK lobistai daro įtaką viešajai politikai apeliuodami į viešosios politikos vertybių sistemą, kad priimti sprendimai tarnautų nelaimių ištiktiems žmonėms. TRKK „humanitarinė politika“ atspindi socialinio liberalizmo filosofiją, kad kiekvienas individas yra svarbus, turintis vienodas teises ir laisves. Tam, kad užtikrintų humanitarinę apsaugą, Komitetas atlieka viešų institucijų veiklos, nukreiptos į skriaudžiamų žmonių grupes, stebėjimus ir vykdo diplomatinį arba teisinį reprezentavimą institucijoms, kad užtikrintų žmonių teisių apsaugą atitinkamose teritorijose. Nemažiau svarbi prevencinė humanitarinės

---

⁵⁰ Harroff-Tavel, 72-89.

⁵¹ Peter Maurer, “Humanitarian diplomacy and principled humanitarian action”. Pranešimas konferencijoje “Maison de la Paix”, Ženeva, 2014 spalio 2 d.

⁵² Jean-Luc Blondel, “Is humanitarian action everybody’s affair? Reflections on an overworked concept”. *International Review of the Red Cross*, 838, 2000.

⁵³ David P. Forsythe, “Humanitarian protection: The ICRC and UNHCR”. *International Review of the Red Cross*, vol. 83, nr. 843, 2001, 677.

⁵⁴ Maurer.

diplomatinės priemonės yra edukacija.⁵⁵ TRKK tiek konferencijose, tiek JT nuolat skaito pranešimus, siekdamas didinti įstatymų leidėjų ir visuomenės politinį sąmoningumą apie humanitarinį saugumą.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad TRKK humanitarinės diplomatinės ir valstybių diplomatinės priemonės iš esmės nesiskiria. Tačiau mokslinė literatūra iliustruoja, kad humanitarinės diplomatinės objektas vienareikšmiškai yra žmogaus gyvybės ir orumo apsauga, tuo tarpu valstybių diplomatinė konfliktuose koncentruojasi į taikos derybas bei savo interesų atstovavimą. Dėl šios priežasties humanitarinėms organizacijoms turėtų būti suteikta didesnė laisvė ir tarptautinis pripažinimas veikti šalia tradicinės diplomatinės konfliktų zonose – naujaisiais laikais diplomatinė neturėtų būti tik elito naudojama priemonė valstybės problemoms spręsti. Taip pat svarbu didinti humanitarinių darbuotojų kompetenciją vykdant nuoseklius, visuotiniais standartais pagrįstus humanitarinės diplomatinės ginkluotose konfliktuose mokymus, kuriuose būtų aptariamose konkrečios patirtys su galimomis diplomatinėmis sprendimo priemonėmis, taip pat tarpkultūrinių derybų pagrindai bei efektyvių komunikacijos priemonių ir socialinės žiniasklaidos panaudojimas. Kol kas humanitarinės diplomatinės mokymus (žmonių pamatiniams poreikiams stichinių nelaimių ir pandemijų atvejais užtikrinti), bendradarbiaudama su Tarptautine Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pusmėnulio judėjimo federacija, vykdo Maltos ir Šveicarijos vyriausybės įkurtas nepriklausomas ir pelno nesiekiantis fondas „Diplo“.⁵⁶

2.2. Ginkluotų konfliktų analizė

2014 m. TRKK, pasitelkdamas 87 delegacijas, subdelegacijas, biurus ir misijas, humanitarines operacijas vykdė daugiau nei 80 šalių. Per dešimtmetį (2005-2014 m.) vienose konfliktinėse situacijose misijų skaičių mažinant, o kitose didinant, bendra delegacijų ir misijų suma nežymiai padidėjo, nes, 2005 m. duomenimis, jų buvo 80. Keičiantis konfliktų dinamikai ir didėjant jų kompleksiskumui, pavyzdžiui, ginkluotų grupuočių fragmentacijai ir asimetriniams susirėmimams, vis labiau didėjo grėsmės žmonių saugumui ir išgyvenimui. Dėl šios priežasties humanitarinių organizacijų, tarp jų ir Komiteto, įsitraukimo į konfliktus poreikis nuolat didėjo. Atsižvelgiant į šį poreikį, nuo 2005 iki 2014 m. TRKK finansinis indėlis į humanitarinį saugumą padidėjo beveik du kartus – nuo 588,5 mln. iki 1 mlrd. 97,5 mln. EUR.⁵⁷ Tačiau humanitarinės diplomatinės efektyvumui svarbu ne vien didėjantis finansavimas ir strategija, bet ir kriterijų apsibrėžimas, pagal kuriuos būtų galima vertinti, kada ir kaip humanitarinė diplomatinė daro poveikį. Siekiant identifikuoti galimus kriterijus ir pradėti juos apibrėžti,

⁵⁵ Forsythe, “Humanitarian protection: The ICRC and UNHCR”, 677.

⁵⁶ Diplo, History and approach. <<http://www.diplomacy.edu/aboutus/history>> [Žiūrėta 2016 03 24].

⁵⁷ ICRC, “Annual Report 2005-2014: operations”. Geneva: ICRC, 2015.

šiuose skyriuose atliekama 2005-2014 m. laikotarpio trijų finansiškai didžiausių TRKK operacijų – Afganistane, Irake ir Sudane – galinčių reprezentuoti maksimalų TRKK humanitarinį indėlį konflikte, kokybinė analizė.

2.2.1. Afganistano karas

Afganistano karas prasidėjo 2001 m., Jungtinėms Amerikos Valstijoms pradėjus invaziją į šią Azijos valstybę. Oficialiai buvo skelbiama, kad JAV tikslas – karas prieš terorizmą ir Talibano vyriausybės nuvertimas. Talibanas buvo kaltinamas rugsėjo 11 d. atakų organizatorium, „al Qaeda“ lyderio Osama bin Laden dangstymu. Nors Talibano vyriausybė buvo nuversta, šis islamo fundamentalistų judėjimas nuolat stiprėjo ir pradėjo sukilimus. Konfliktai šalyje tebesitęsė ir 2014 m., kai JAV ir NATO oficialiai išvedė savo pajėgas iš Afganistano.

TRKK delegacija, sostinėje Kabule veikianti nuo 1987 m., vykdė humanitarines operacijas Afganistano 2001-2014 m. kare. Išanalizavus Komiteto kasmetines veiklos ataskaitas, be kitų svarbių organizacijos humanitarinių operacijų, išryškėjo keli aspektai, kuriems TRKK skyrė ypatingą dėmesį konflikte ir kurie lėmė konkrečius rezultatus, stiprinant humanitarinį saugumą. Šie aspektai apima derybas: dėl TRKK mandato pripažinimo ir leidimo vykdyti operacijas, dėl THT integracijos nacionaliniuose teisės aktuose ir dėl leidimo lankyti sulaikytuosius bei žmogiškų jų kalnimo sąlygų užtikrinimo.

Leidimo vykdyti humanitarines operacijas sąlyga yra svarbi ne tik civilių humanitarinio saugumo užtikrinimui, bet ir TRKK, kaip neutralaus tarpininko konflikte, pripažinimui. Pagal 2005 m. veiklos ataskaitą, TRKK humanitarinių darbuotojų judėjimas buvo ženkliai suvaržytas kaimų vietovėse, ypač pietinėje ir rytinėje šalies dalyse. Sukilimai rytuose esančiame Jalalabado mieste apgadino TRKK nuosavybę ir dauguma užsieniečių delegacijos narių iki rudens vidurio apleido vietovę. Nepaisant to, Komitetas, pasitelkęs įvairias programas, siekė tiesioginio kontakto su visuomene, pavyzdžiui, didesniuose miestuose rengė informacines sesijas apie savo veiklos principus ir priemones, taip pasiekdamas šimtus visuomenės lyderių, religinių veikėjų, žurnalistų, studentų bei mokytojų.⁵⁸ Praėjus metams, situacija išliko panaši. TRKK bendradarbiavo su Afganistano Raudonojo Pusmėnulio bendruomenės savanoriais bandydamas pasiekti konflikto paveiktų zonų, kurios buvo neprieinamos ir kitiems humanitariniams veikėjams, gyventojus. Nepaisant šių ribotumų, Komitetas ir toliau siekė stiprinti ryšį su provincijų institucijomis, siūsdamas joms periodines ir *ad hoc* publikacijas apie organizacijos veiklą.⁵⁹

⁵⁸ ICRC, „Annual Report 2005“. Geneva: ICRC, 158-162.

⁵⁹ ICRC, „Annual Report 2006“, 176-180.

2009 m. intensyvėjant konfliktui šalyje bei didėjant žuvusių civilių skaičiui, TRKK humanitarinė diplomatija su konflikto šalimis atnešė apčiuopiamos naudos – Komitetas gavo leidimą veikti naujose teritorijose, įskaitant labiausiai neramumų paveiktas provincijas. Iš finansinių organizacijos donorų paprašęs papildomos paramos humanitarinėms operacijoms Afganistane, TRKK atidarė biurus Farah, Ghazni, Lashkar Gah, Maymana ir Qala i Naw miesteliuose bei išdalino daugiausiai vandens ir maisto davinių per visą analizuojamą dešimtmetį.⁶⁰ 2010 m. ataskaitoje konkrečiai įvardijama, kad TRKK veikia 31 iš 34 Afganistano provincijų,⁶¹ o 2012 m. – kad organizacija turi galimybę pasiekti visas provincijas.⁶² Šie pasiekimai yra svarbus TRKK humanitarinės diplomatijos laimėjimas, reiškiantis, kad konflikto pusės, su kuriomis Komitetas vykdė derybas, pripažino jo humanitarinę misiją, pagrįstą neutralumo, nešališkumo ir nepriklausomumo principais. Turint galimybę veikti didesnėje karo paveiktoje teritorijoje, sistemingai didėjo TRKK remiamų ligoninių ir sveikatinimo centrų skaičius bei gydomų ligonių ir konsultacijų skaičius. Pavyzdžiui, per 2005-2014 m. laikotarpį į ligoninę priimtų pacientų skaičius padidėjo nuo 46 tūkst. iki 63 tūkst. per metus,⁶³ o sveikatinimo centruose – nuo 36 tūkst. iki 889 tūkst. konsultacijų per metus 2006-2014 m. laikotarpiu (2005 m. duomenų nepateikta).⁶⁴

Tačiau labai sunku šiuos duomenis vertinti, kai organizacija nepateikia savo rezultatų viso konflikto kontekste, tai yra, kiek civilių nukentėjo konflikte per metus, kiek išgydyta ir kuri šių rezultatų dalis yra TRKK nuopelnas. Iš vienos pusės vertinant, galima daryti prielaidą, kad didėjantys TRKK humanitarinės pagalbos mastai turėjo teigiamos įtakos humanitariniam saugumui Afganistano konflikte, tačiau, pagal JT duomenis, 2014 m. žuvusių ir sužeistų civilių skaičius buvo didžiausias nuo pat karo pradžios 2001 m. Šie duomenys iliustruoja, kad ginkluoti susirėmimai Afganistane intensyvėja ir pareikalauja vis daugiau civilių aukų (*Diagrama nr. 1*), nepaisant didėjančios tarptautinės humanitarinės pagalbos.⁶⁵

---

⁶⁰ ICRC, “Annual Report 2009”, 202-207.

⁶¹ ICRC, “Annual Report 2010”, 236-242.

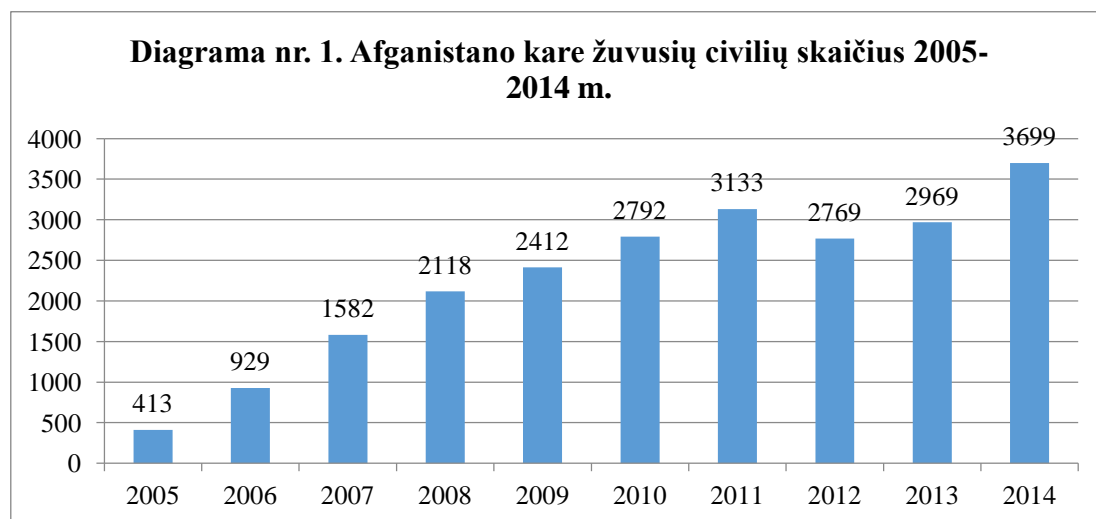
⁶² ICRC, “Annual Report 2012”, 240-245.

⁶³ ICRC, “Annual Report 2005”, 158-162 / “Annual Report 2014”, 276-282.

⁶⁴ ICRC, “Annual Report 2006”, 176-180 / “Annual Report 2014”, 276-282.

⁶⁵ Neta C. Crawford, “War-related Death, Injury, and Displacement in Afghanistan and Pakistan 2001-2014”. Rhode Island, 2015, 2.

<http://watson.brown.edu/costsofwar/files/cow/imce/papers/2015/War%20Related%20Casualties%20Afghanistan%20and%20Pakistan%202001-2014%20FIN.pdf> [Žiūrėta 2016 03 26].

Šaltinis: diagramą sudarė autorė pagal Neta C. Crawford "War-related Death, Injury, and Displacement in Afghanistan and Pakistan 2001-2014".

Antras Afganistano karo analizės metu išryškėjęs galimas sėkmingos TRKK veiklos vertinimo kriterijus – konflikto šalių susipažinimas su THT principais ir pažanga siekiant THT ratifikavimo nacionaliniuose teisės aktuose. Pasak Komiteto atstovų, aprūpinti humanitarine pagalba kai kurias ligonines ir nuo konflikto kenčiančias bendruomenes trukdė tų regionų veikėjai ar grupuotės, kurie turėjo menką supratimą apie THT ir TRKK ir su kuriais nebuvo įmanoma užmegzti dialogo.⁶⁶ 2005 m. TRKK rėmė Afganistano nacionalinę armiją, kuri rengė planą dėl galimybės organizuoti THT mokymus. Planas buvo patvirtintas vyriausybinio lygmeniu ir pradėtas vykdyti 2006 m. Taip pat Komitetas palaikė glaudžius ryšius su vyriausybės ministrais ir ragino priimti 1949 m. Ženevos konvencijų 1977 m. papildomus protokolus dėl tarptautinių ir netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos.⁶⁷ Kol papildomų protokolų priėmimas buvo svarstomas vyriausybėje, TRKK, siekdamas palengvinti šį procesą, išvertė Ženevos konvencijas į dari ir pašto kalbas bei reguliariai rengė susitikimus su svarbiais valstybės pareigūnais, kuriuose aptardavo praktinius THT pritaikymo aspektus. Laikydamasis neutralumo principo TRKK koordinavo su specialiai vyriausybei (dėl THT) konsultuoti sudaryta patarėjų grupe.⁶⁸ 2009 m. Afganistanas priėmė papildomus protokolus, tokiu būdu žengdamas svarbų žingsnį didinant humanitarinį saugumą šalies konflikte.⁶⁹

Priėmusi Ženevos konvencijų papildomus protokolus, vyriausybė svarstė galimybę pasirašyti ir kitas humanitarines sutartis. TRKK rengtame seminare parlamento ir ministerijų nariai diskutavo apie tarptautinių sutarčių, kaip antai, Hagos konvencijos dėl kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto

⁶⁶ ICRC, "Annual Report 2012", 240-245.

⁶⁷ ICRC, "Annual Report 2005", 158-162.

⁶⁸ ICRC, "Annual Report 2007", 182-186.

⁶⁹ ICRC, "Annual Report 2009", 202-207.

metu, taip pat konvencijų dėl kasetinių šaudmenų uždraudimo ir dėl tam tikrų konvencinių ginklų naudojimo uždraudimo arba ribojimo, ratifikavimą. Seminare, kaip ir anksčiau, Komitetas naudojo ir dari ir pašto kalbas išverstą informaciją. 2011 m. Afganistanas ratifikavo Hagos konvenciją dėl kasetinių šaudmenų uždraudimo.⁷⁰ Taip pat dėl TRKK rengiamų mokymų, Afganistano saugumo pajėgų gretose atsirado daugiau instruktorių, galinčių mokyti THT principų. Šios Komiteto pastangos lėmė, kad šalies karo akademija įtraukė THT į mokymo programą. Tačiau 2013-2014 m. progresas, vykęs THT sutarčių ratifikavimo srityje, sulėtėjo. Tam įtakos turėjo intensyvėjantis konfliktas ir valdžios pareigūnų dėmesio sutelkimas į šalies prezidento rinkimus bei į šalį apleidžiančių tarptautinių ginkluotųjų pajėgų atsakomybės perdavimą afganų pajėgoms. Taigi galima daryti išvadą, kad THT pripažinimas nacionalinėje teisėje ir įtraukimas į karių mokymosi programas yra bent iš dalies TRKK humanitarinės diplomatijos rezultatas, pagal kurį organizacija galėtų vertinti savo indėlį į humanitarinio saugumo didinimą Afganistano kare.

Paskutinis galimas TRKK sėkmingos humanitarinės diplomatijos kriterijus – leidimas lankyti konflikto pusį sulaikytus asmenis bei žmogiškų jų kalinimo sąlygų užtikrinimas. Pagal Karo ir susijusių terminų žodyne pateikiamą apibrėžimą, sulaikytasis (angl. *detainee*) yra „bet koks asmuo, sugautas ar sulaikytas ginkluotųjų pajėgų“.⁷¹ Taip TRKK ataskaitose vadinami Afganistano ginkluotųjų pajėgų ir ginkluotų grupuočių sulaikyti asmenys. Tuo tarpu Afganistano vyriausybės partnerių Jungtinių Valstijų pajėgų į nelaisvę paimti asmenys vadinami internuotaisiais (angl. *internee*), tai yra „priešai civiliai ar įtariamai teroristai“.⁷² THT numato abiem kategorijoms priskiriamų asmenų apsaugą.

JAV ginkluotosioms pajėgoms ruošiantis pasitraukimui iš Afganistano, TRKK palaikė dialogą su amerikiečių ir afganų pareigūnais, kad užtikrintų sklandų internuotų asmenų perkėlimą į afganų kalinimo įstaigas bei tinkamas tolimesnes jų kalinimo sąlygas. Konflikto pusės ir pačios kreipdavosi į Komitetą dėl tarpininkavimo paleidžiant ir perduodant įkaitus ar žmonių palaikų surinkimo, laidojimo ir repatriacijos.⁷³ Tokiu būdu konflikto šalys išreiškė Komiteto, kaip neutralaus veikėjo, specialaus mandato pripažinimą.

2008 m. JAV pareigūnai ir TRKK pradėjo organizuoti vaizdo konferencijas tarp Bagram kalinimo komplekse laikomų asmenų ir jų šeimos narių.⁷⁴ Amerikiečių kariai garsėjo žiauriu elgesiu su internuotais žmonėmis: prieš trejus metus „The New York Times“, gavusi JAV ginkluotųjų pajėgų tyrimo ataskaitą dėl dviejų afganų civilių mirties Bagram stovykloje, išplatino informaciją apie šiose

⁷⁰ ICRC, „Annual Report 2011“, 215-220.

⁷¹ US Department of Defense, „Dictionary of Military and Associated Terms“. Virginia: US Department of Defense, 2005.

⁷² „Collins English Dictionary“. New York: HarperCollins Publishers, 2011.

⁷³ ICRC, „Annual Report 2007“, 182-186.

⁷⁴ ICRC, „Annual Report 2008“, 186-190.

kalinimo vietoje vykdomus kalinių kankinimus.⁷⁵ Šiame kontekste, galimybė tiek TRKK, tiek šeimoms stebėti internuotų asmenų kalinimo sąlygas tapo dideliu Komiteto humanitarinės diplomatijos pasiekimu. Taip pat pirmą kartą nuo Afganistano karo pradžios TRKK turėjo galimybę aplankyti Afganistano saugumo pajėgų narius, sulaikytus ginkluotų grupuočių.⁷⁶ Dialogas su afganų policijos pareigūnais irgi vyko sklandžiai, išskyrus 2012 m., kai metams nutrūkęs abiejų pusių bendradarbiavimas užkirto kelią TRKK nariams lankyti afganų ginkluotų pajėgų kalinamus asmenis.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad TRKK vykdomos derybos padėjo sumažinti tam tikro civilių skaičiaus patiriamas kančias Afganistano kare. Kaip ir kada Komiteto humanitarinė diplomatija darė įtaką didinant humanitarinį saugumą galima vertinti pagal atsirinktus požymius: konflikto dalyviams leidus, TRKK humanitarinė veikla pasiekė visas Afganistano provincijas, Afganistano vyriausybė priėmė dalį THT sutarčių ir TRKK gavo leidimą lankyti konflikto šalių, su kuriomis anksčiau dialogai nevyko arba buvo neefektyvūs, nelaisvėje laikomus asmenis.

2.2.2. Irako karas

Irako karas prasidėjo 2003 m., kai JAV ir sąjungininkių pajėgos įsiveržė į šią Vidurio Rytų valstybę dėl jos galimai turimo masinio naikinimo ginklo. Vakarų koalicijos partneriai negalėjo pateikti oficialių įrodymų, kad Irake buvo gaminamas masinio naikinimo ginklas, ir netrukus pateikė kaltinimus Irako vadovui Saddam Hussein dėl galimų ryšių su „al Qaeda“. S. Hussein buvo nuverstas, o šalyje prasidėjo demokratijos sklaidos operacijos, sukėlusios vidinius konfliktus ir pareikalavusios šimtų tūkstančių žmonių gyvybių. JAV vadovaujama koalicija oficialiai iš Irako pasitraukė 2011 m., nors ginkluotas konfliktas tarp vyriausybės/tarptautinių pajėgų ir ginkluotų grupuočių, kartu su fanatikų organizuotais žudymais ir savižudžių atakomis, tęsėsi ir 2014 m. Tais metais tiesiogiai nuo konflikto žuvusių civilių skaičius (20,035) priartėjo prie 2006-2007 m. rodiklių (atitinkamai 29,451 ir 26,036).⁷⁷

TRKK humanitarines operacijas Irake vykdo nuo 1980 m. Analizuojamu 2005-2014 m. laikotarpiu misijos Irake buvo tarp finansiškai didžiausių TRKK vykdytų operacijų. Susipažinus su Komiteto veiklos Irake ataskaitomis, išryškėjo keletas kriterijų, pagal kuriuos būtų galima vertinti, kaip ir kokią įtaką TRKK humanitarinė diplomatija darė konflikte. Šie kriterijai apima derybas: dėl ginkluotųjų pajėgų sulaikytų/internuotų asmenų lankymo ir tinkamų jų kalinimo sąlygų užtikrinimo,

⁷⁵ The New York Times, “Patterns of abuse”. New York, 2005. <<http://www.nytimes.com/2005/05/23/opinion/patterns-of-abuse.html>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷⁶ ICRC, “Annual Report 2008”, 186-190.

⁷⁷ Iraq Body Count, “Documented Civilian Deaths from Violence”, 2015. <<https://www.iraqbodycount.org/database/>> [Žiūrėta 2016 04 19].

dėl THT principų sklaidos ir pripažinimo nacionalinėje teisėje bei sąmoningumo dėl priešpėstinių minų naudojimo keliamos rizikos skatinimo.

TRKK ypatingą dėmesį skyrė Irako, Irako kurdų ir tarptautinių karinių pajėgų kalinamiems asmenims Irake. Komiteto humanitariniai darbuotojai rengė vizitus į kalnimo įstaigas, kuriose vertino kalnimo sąlygas, elgesį su sulaikytais asmenimis ir jų sveikatos būklę.

Komitetas ir JAV vadovaujama koalicija vykdė efektyvų dialogą dėl internuotų asmenų tinkamų kalnimo sąlygų užtikrinimo. Komiteto humanitariniai darbuotojai lankėsi visose nuolatinėse (Cropper ir Remembrance II šalia Bagdado oro uosto, Bucca šalia Um Kasro pietų Irake ir Jungtinės Karalystės atskiroje internuotųjų stovykloje Basroje) ir laikinose stovyklose bei teikė konfidencialias rekomendacijas atsakingiems pareigūnams dėl gerintinų sąlygų. 2008 m. JAV ir Irakui pasirašius JAV pajėgų pasitraukimo susitarimą, TRKK teikė rekomendacijas dėl JAV internuotų asmenų paleidimo ar perdavimo Irako pajėgoms, atsižvelgiant į jų teises ir saugumą. Uždarius Bucca stovyklą, paskaičiuota, kad per ketverius metus TRKK vykdytą šeimos vizitų programą tūkstančiai šeimų turėjo galimybę aplankyti savo įkalintus artimuosius.⁷⁸ TRKK stebėjo, kad iki 2011 m. pabaigos būtų sklandžiai uždarytos JAV kalnimo stovyklos, o internuoti asmenys perduoti Irako valdžios atsakomybėn.

TRKK taip pat padidino delegaciją Irako šiaurėje, kad galėtų efektyviai stebėti Irako Kurdistano regione kalnamų asmenų sveikatos būklę. Intensyvus bendradarbiavimas su Kurdistano valdžios atstovais padėjo atkreipti jų dėmesį į sulaikytųjų teises garantijas – kurdų regiono teisėjų taryba išleido instrukcijas, pagal kurias jos nariai turėjo gerbti sulaikytųjų teisę į advokatą. Tai lėmė kai kurių mirties bausmė nuteistų asmenų bylų peržiūrą ir sulaikytųjų, ilgai laikytų be teismo proceso, paleidimą.⁷⁹

2005 m. vykęs vyriausybės keitimasis apribojo Komiteto ryšius su Irako valdžios atstovais. Nepavykus susitarti dėl TRKK vizitus reguliuojančių procedūrų bei dėl saugumo apriboto judėjimo Irake, Komitetas negalėjo lankyti Irako valdžios sulaikytų asmenų didžiojoje šalies dalyje.⁸⁰ Tačiau kitų metų ataskaitose jau informuojama apie intensyvėjantį Komiteto ir valdžios institucijų bendradarbiavimą ir teigiamus jo rezultatus. Pavyzdžiui, 2012 m., atnaujinus 6 kalnimo įstaigas, 3,180 sulaikytųjų kalnimo sąlygos pagerėjo dėl atnaujintos kalėjimo klinikos, vandens, sanitarinių ir ventiliacijos sistemų ir atviros erdvės sukūrimo, dėl kurios sulaikytieji turėjo priėjimą prie gryno oro. Taip pat kalnami asmenys buvo aprūpinami šiltais drabužiais, čiūžiniais ir antklodėmis. Sulaikytiems

---

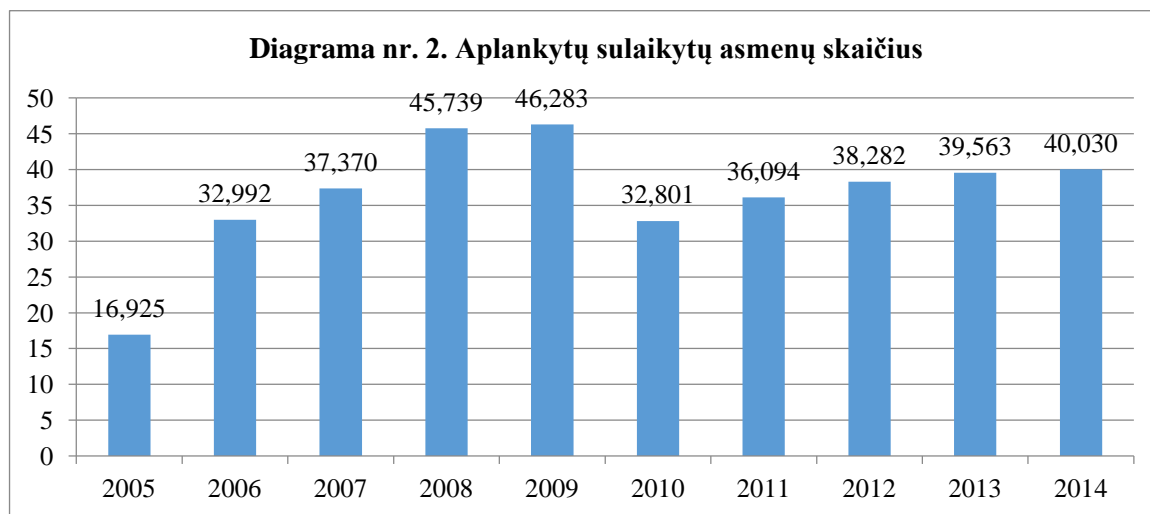
⁷⁸ ICRC, "Annual Report 2009", 360-364.

⁷⁹ ICRC, "Annual Report 2011", 379-383.

⁸⁰ ICRC, "Annual Report 2005", 306-310.

užsieniečiams buvo suteikta galimybė pranešti ambasadoms ar JT pabėgėlių agentūrai apie savo buvimo vietą. Apie visus naujai sulaikytus asmenis atitinkamos institucijos turėjo pranešti TRKK.⁸¹

Pasitelkę dialogą ir derybas, TRKK nuo 2005 m. iki 2014 m. gavo leidimą ir aplankė apie 366,079 konflikto pusių įkalintus asmenis Irake (*Diagrama nr. 2*) ir vienomis ar kitomis priemonėmis prisidėjo saugant žmonių konflikte gyvybę ir orumą.⁸²

Šaltinis: diagramą sudarė autorė pagal ICRC “Annual Report 2005-2014”.

Kitas kriterijus, pagal kurį būtų galima nustatyti TRKK humanitarinės diplomatijos poveikį konflikte – THT principų sklaida ir perkėlimas į nacionalinę teisę. Nuolat besikeičianti saugumo situacija ir nestabili valdžia Irake tapo didžiausiu iššūkiu siekiant gerinti tiek valdžios pareigūnų, tiek ginkluotųjų pajėgų narių supratimą apie THT ir TRKK specialų mandatą. Nepaisant šių apribojimų, 2006 m. Komitetas Jordanijoje (iš kurios taip pat vykdė humanitarines operacijas Irake) surengė THT skirtą seminarą, kuriame dalyvavo Irako Užsienio reikalų ir Žmogaus teisių ministerijų atstovai, taip pat Aukščiausios teisėjų tarybos ir Ministrų tarybos atstovai. Tai buvo pirmasis renginys THT tema, kurį Irako valdžios atstovams surengė Komitetas. Atsižvelgdama į TRKK rekomendacijas, Irako vyriausybė pasiūlė įsteigti komitetą, kuris parengtų įstatymo projektą dėl THT perkėlimo į nacionalinę teisę mechanizmo sukūrimo. 2008 m. TRKK sulaukė prašymo padėti parengti šį įstatymo projektą.⁸³

Be vystomų ryšių su nacionalinės valdžios institucijomis, TRKK plėtojo dialogą su Pietų ir Šiaurės Irako regionų institucijomis bei vykdė informacijos apie THT sklaidą. Komitetas rengė konferencijas apie THT ir islamą šiitų ir sunitų lyderiams ir užmezgė kontaktus su genčių vadais bei

⁸¹ ICRC, “Annual Report 2012”, 422-427.

⁸² ICRC, “Annual Report 2005-2014: Iraq”.

⁸³ ICRC, “Annual Report 2006”, 321-325.

vietinėmis NVO. TRKK taip pat ragino Kurdistanio regiono vyriausybę įtraukti THT nuostatas į regiono įstatymus ir būsimą konstituciją, tačiau konstitucijos projektas jau buvo pateiktas patvirtinimui ir pataisos nebuvo įmanomos.⁸⁴ Dialogas su nacionalinės valdžios institucijomis žymiai pagerėjo susiformavus Irako vyriausybei 2010 m. Atsižvelgusi į TRKK ekspertizę, vyriausybė priėmė Ženevos konvencijos papildomą protokolą (I) dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos, kurį 2012 m. ratifikavo.⁸⁵ Dar sėkmingiau THT pripažinimas buvo vykdoma 2014 m. – Irakas tapo viena iš 122 valstybių, priėmusių Ženevos konvenciją dėl tam tikrų konvencinių ginklų naudojimo uždraudimo arba ribojimo. Taip pat Irako centrinė vyriausybė įsteigė nacionalinį THT komitetą, kuriame stebėtojo statusą suteikė TRKK, bei pasirašė memorandumą, taip išreikšdama pritarimą Komitetui mokyti aukšto rango vyriausybės atstovus THT principų.⁸⁶ Šios priemonės bent oficialiai padidino civilių teisių apsaugą Irako kare.

Kitas svarbus TRKK misijos Irake aspektas – TRKK indėlis šviečiant valstybinės valdžios atstovus, ginkluotųjų pajėgų pareigūnus ir visuomenę apie antžeminių minų keliamą grėsmę, kuris paskatino Iraką pasirašyti Otavos konvenciją dėl priešpėstinių minų naudojimo, kaupimo, gamybos ir perdavimo uždraudimo bei dėl jų naikinimo. Šio 1997 m. konvencijos preambulėje akcentuojamas svarbus Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pusmėnulio judėjimo vaidmuo siekiant visiško priešpėstinių minų uždraudimo. Taip pat konvencijos tekste įvardijama, kad valstybės, pasirašiusios šį susitarimą, gali vykdyti numatytus įsipareigojimus per TRKK bei suteikti Komitetui stebėtojo statusą su konvencijos integravimu susijusiuose susitikimuose, konferencijose ar siūlant konvencijos pataisas.⁸⁷ Reguliariuose susitikimuose su Irako valdžios institucijų atstovais TRKK užėmė aktyvią poziciją atstovaujant civilių interesus ir advokataujant dėl konvencijos pasirašymo Irake. Siekdamas palengvinti Otavos konvencijos integraciją nacionalinės teisėje, TRKK parengė informacijos komplektą dėl nacionalinės teisės aktų tobulinimo, kurį rekomendavo ir Irako valdžios atstovams.⁸⁸ Šios Komiteto, JT ir kitų veikėjų tarptautinės antžeminių minų draudimo kampanijos lėmė, kad Irakas 2008 m. priėmė minų draudimo konvenciją, o 2012 m. ratifikavo konvencijas dėl kasetinių ginklų draudimo ir dėl žmonių su negalia (dažniausiai nukentėjusių nuo sprogstamųjų prietaisų) teisių.

Taip pat TRKK yra vienas iš pagrindinių veikėjų vykdant minų rizikos švietimą ne tik Irake, bet ir kitų konfliktų zonose. Mokymų metu visuomenė supažindinama su galimomis sprogmenų naudojimo

⁸⁴ ICRC, “Annual Report 2009”, 360-364.

⁸⁵ ICRC, “Annual Report 2012”, 422-427.

⁸⁶ ICRC, “Annual Report 2014”, 479-484.

⁸⁷ United Nations, “Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction”. (No. 35597). Oslo: UN, 1997.

⁸⁸ ICRC, “Statement on UN Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction”. Nicaragua: ICRC, 2001.

pasekmėmis, jai pateikiamos instrukcijos, kaip atpažinti sprogstamąsias karo liekanas bei kaip elgtis tokiu atveju. Švietimas, konvencijų priėmimas ir minų nukenksminimo iniciatyvos turėjo įtakos mažėjančiam pasauliniam tiesiogiai nuo minų žuvusių žmonių, dažniausiai civilių, skaičiui. TRKK duomenimis, 1997 m. minų aukų skaičius buvo apie 20 tūkst. per metus, o 2016 m. – apie 3,500,⁸⁹ šią informaciją patvirtina antžeminių minų ir kasetinių ginklų naudojimo stebėjimo programa (*Diagrama nr. 3*).⁹⁰ Irako atveju taip pat pastebimas aukų skaičiaus mažėjimas (*Diagrama nr. 4*).⁹¹

Šaltinis: diagramas sudarė autorė pagal Landmine and Cluster Munition Monitor “Landmine Monitor 2015”.

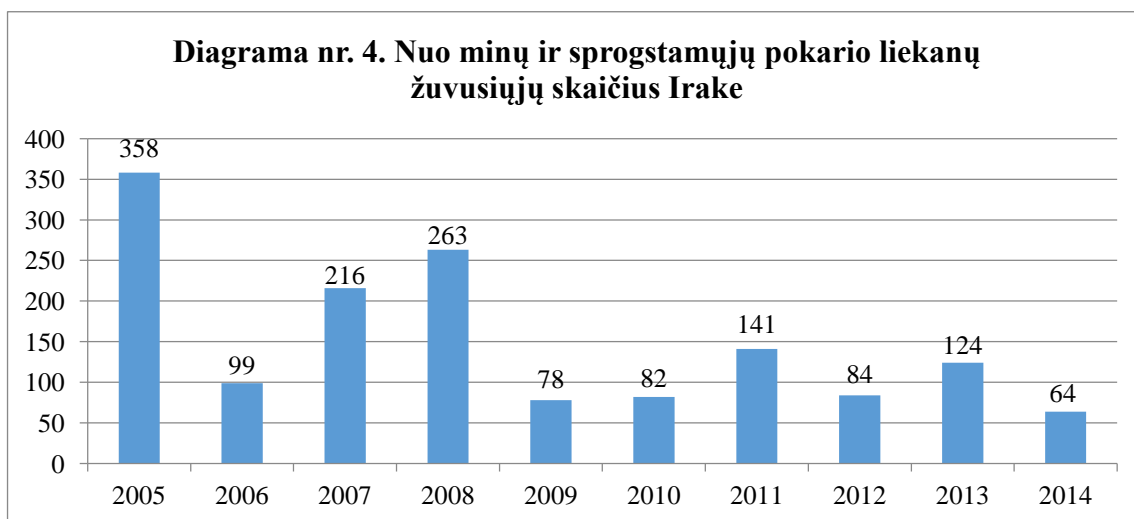
Taigi visi šie kriterijai: derybos dėl ginkluotųjų pajėgų sulaikytų/internuotų asmenų lankymo ir tinkamų jų kalinimo sąlygų užtikrinimo, taip pat dėl THT principų sklaidos ir pripažinimo nacionalinėje teisėje bei priešpėstinių minų draudimo skatinimo, gali būti naudojami vertinant TRKK humanitarinės diplomatijos įtaką humanitariniam saugumui.

⁸⁹ Helen Durham, “Why the Mine Ban Convention was worth fighting for and still is”. *Al Arabiya English*, 2016. <<http://english.alarabiya.net/en/views/news/world/2016/04/01/Why-the-Mine-Ban-Convention-was-worth-fighting-for-and-still-is.html>> [Žiūrėta 2016 04 20].

⁹⁰ Landmine and Cluster Munition Monitor, “Landmine Monitor 2015”. Geneva: Landmine and Cluster Munition Monitor, 2015. <<http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2015/landmine-monitor-2015/casualties-and-victim-assistance.aspx>> [Žiūrėta 2016 04 20].

⁹¹ Ten pat.

Šaltinis: diagramas sudarė autorė pagal Landmine and Cluster Munition Monitor “Landmine Monitor 2015”.

2.2.3. Darfūro karas (Sudanas)

Darfūro karas prasidėjo 2003 m., kai Sudano išlaisvinimo bei Teisingumo ir lygybės judėjimai inicijavo atakas prieš Sudano vyriausybę, apkaltinę ją musulmonų etninių grupių engimu ir priespauda suteikiant privilegijų Darfūro arabų populiacijai. Vyriausybė, pasitelkusi iš Sudano arabų genčių sudarytą Janjaweed miliciją, pradėjo etninę valymą. Šis konfliktas pareikalavo šimtų tūkstančių musulmonų civilių gyvybių ir sukėlė humanitarinę krizę šalyje, o prezidentui Omar al-Bashir, kuris tebevaldo Sudaną, pateikti kaltinimai dėl genocido.

TRKK Sudane humanitarines operacijas vykdo nuo 1978 m. Pagal TRKK metinių ataskaitų duomenis, analizei pasirinktu laikotarpiu (2005-2014 m.) TRKK Sudanui skyrė daugiausiai finansinių išteklių, tai iliustruoja humanitarinės situacijos šioje Šiaurės Rytų Afrikos valstybėje kompleksiskumą.⁹² Šiame skyriuje aptariami Komiteto veiklos Darfūro konflikte 2005-2014 m. laikotarpiu analizės rezultatai, ypatingą dėmesį skiriant atsirinktiems kriterijams, pagal kuriuos būtų galima vertinti Komiteto humanitarinės diplomatijos poveikį konflikte. Šie kriterijai apima diplomatines derybas: dėl TRKK mandato pripažinimo ir leidimo veikti šalyje, taip pat dėl THT perkėlimo į nacionalinę teisę bei THT principų įtraukimo į ginkluotų pajėgų ir grupuočių veiklos lauką.

Darfūro regione TRKK didelį dėmesį skyrė konflikto paveiktoms kaimo vietovėms. Dažniausiai dėl grėsmės žmonių saugumui ir dėl vyriausybės nustatytų draudimų kai kurios Darfūro sritys buvo sunkiai prieinamos arba neprieinamos TRKK humanitariniams darbuotojams, tokiu būdu apribojant galimybes fiksuoti pažeidimus ir užmegzti kontaktą su juos vykdančiais asmenimis.⁹³ 2009 m.

⁹² ICRC, “Annual Report 2005-2014: Sudan”.

⁹³ ICRC, “Annual Report 2008”, 138-142.

Tarptautiniam Baudžiamajam Teismui pateikus kaltinimus prezidentui O. al-Bashir už karo nusikaltimus Darfūre, Sudanas netrukus išvarė 13 NVO iš šalies. Ši vyriausybės politika sukėlė iššūkių TRKK humanitarinei diplomatijai – Komitetas, nors ir likęs Sudane, reiškė savo susirūpinimą suinteresuotoms šalims bei turėjo iš naujo aiškinti savo poziciją Darfūre.⁹⁴

Komitetas Darfūre veikė nuotoliniu būdu – per vietoje įdarbintą personalą ir partnerius, kaip antai, Sudano Raudonojo Pasmėnulių bendruomenės narius, nacionalinės ir regioninės valdžios atstovus bei bendruomenes. Situaciją Darfūro kare komplikavo ir tai, kad kaimyninėse Mėlynojo Nilo ir Pietų Kordofano provincijose, kuriose TRKK neturėjo teisės veikti, vyriausybė taip pat kovojo prieš sukilėlius. Vietovėse, kuriose veikė, TRKK sugebėdavo savo neutralumu užsitikrinti konflikto šalių pasitikėjimą, pavyzdžiui, Šiaurės Darfūre intensyvūs susirėmimai paskatino šimtus žmonių glaustis saugioje zonoje, pažymėtoje TRKK logotipu, į kurią atsižvelgė ginkluoti asmenys.⁹⁵

Tačiau konfliktų dinamiškumas gali akimirksniu pakeisti vyraujančią situaciją. 2014-ais, paskutiniaisiais analizuojamo laikotarpio metais, TRKK susidūrė su dar didesniais iššūkiais Sudane – Humanitarinės pagalbos komisija, vyriausybės institucija, atsakinga už humanitarinių organizacijų veiklos reguliavimą, vasario 1 d. sustabdė Komiteto veiklą šalyje. Institucijos atstovai savo sprendimą grindė techninėmis ir administracinėmis priežastimis bei pateikė TRKK užklausą peržiūrėti 1984 m. pasirašytą susitarimą tarp TRKK centrinės būstinės ir Sudano vyriausybės, kad būtų tinkamai atspindėtas TRKK diplomatinis statusas, o organizacijos veikla šalyje reguliuojama pagal naujas gaires. Po 7 mėn. trukusių konstruktyvių diskusijų Chartume ir Nuolatinės misijos Sudane atstovybėse Ženevoje ir Niujorke, Sudano Užsienio reikalų ministerija ir TRKK pasirašė naują susitarimą, kuriuo pripažintas Komiteto mandatas padėti nukentėjusiems ginkluotuose konfliktuose ir kitose smurtinėse situacijose.⁹⁶ Netrukus po susitarimo pasirašymo TRKK vėl buvo išduotos vizos veikti Sudane. TRKK nuolatinės derybos dėl leidimo veikti šalyje yra galimas kriterijus, leidžiantis apibrėžti Komiteto humanitarinės diplomatijos laimėjimus ir iššūkius bei sritis, kurioms galbūt reikia pritaikyti kitas įtikinėjimo priemones, nes, pavyzdžiui, iki 2014 m. pabaigos TRKK vis dar neturėjo priėjimo Mėlynojo Nilo ir Pietų Kordofano provincijose.

Kita sąlyga, galinti padėti apibrėžti TRKK humanitarinės diplomatijos poveikio rezultatą yra jau anksčiau minėtas THT integravimas nacionalinės teisės aktuose. Darfūro konflikte TRKK išreiškė susirūpinimą dėl konflikto pusių, ignoruojančių THT principus. Komitetas teikė konflikto šalims pareiškimus, ragindamas prisiimti atsakomybę už civilių, jų nuosavybės ir viešosios infrastruktūros

⁹⁴ ICRC, “Annual Report 2009”, 160-164.

⁹⁵ ICRC, “Annual Report 2013”, 206-211.

⁹⁶ ICRC, “Annual Report 2014”, 209-214.

apsaugą ir užtikrinti laisvą žmonių judėjimą. Dialogus ypač apsunkino ginkluotų grupuočių fragmentacija ir pavaldumo hierarchiškai aukštesnio rango asmenims mažėjimas. Vykdydamas THT principų sklaidą Komitetas artimai bendradarbiavo su Sudano tarpministeriniu THT komitetu, kuriam teikdavo techninius ir teisinius patarimus dėl THT integravimo nacionalinėje teisėje. TRKK taip pat skyrė finansavimą komiteto narių ir atitinkamų sričių vyriausybės atstovų THT mokymams užsienyje.⁹⁷

2006 m. Sudano ratifikuoti 1977 m. Ženevos konvencijos papildomi protokolai žymėjo į priekį žengtą žingsnį civilių apsaugos srityje.⁹⁸ Reguliarūs Sudano vyriausybės ir TRKK delegacijos susitikimai, kuriuose buvo aptariamose humanitarinės problemos bei THT pripažinimo nacionalinėje teisėje progresas, paskatino Sudaną 2007 m. priimti Ginkluotųjų pajėgų aktą (angl. *Armed Forces Act*), pirmą kartą numačiusį sankcijas (iki 10 m. įkalinimą) THT pažeidėjams (už atakas prieš civilius).⁹⁹

Ypatingos svarbos sėkmingai THT integracijai Sudano teisinėje sistemoje ir praktikoje turėjo ne tik nacionalinių, bet ir regioninių valdžios institucijų bendradarbiavimas bei Komiteto specialaus mandato pripažinimas. Pavyzdžiui, tuometinio pietinio Sudano (dabartinės Pietų Sudano valstybės) institucijos kreipėsi į TRKK dėl pagalbos integruojant THT į Ginkluotųjų pajėgų, Vaiko teisių apsaugos ir Baudžiamojo kodekso įstatymų projektus. Tuo tarpu TRKK, kaip neutrali organizacija, kurios pirminis tikslas yra humanitarinis saugumas, siekė, kad į Sudano taikos derybas įsitraukę tarptautinių ir regioninių valstybinių institucijų atstovai bei diplomatai būtų įvairiomis priemonėmis reguliariai informuoti apie humanitarines problemas ir Komiteto operacijas.¹⁰⁰

TRKK veiklos ataskaitų duomenimis, Komiteto ir valstybinės valdžios atstovų bendradarbiavimas vykdavo reguliariai ir sąlyginai sklandžiai. Didžiausius iššūkius kėlė išoriniai veiksniai: dažni ir intensyvūs ginkluoti susirėmimai bei pokyčiai valstybinės valdžios organuose. Pavyzdžiui, 2010 m., dėl pasiruošimo rinkimams ir referendumui dėl Pietų Sudano atsiskyrimo, vyriausybės dėmesys THT teisės pripažinimui buvo ribotas.¹⁰¹ Nepaisant įvairių veiksnių įtakos, THT pripažinimo nacionalinėje teisėje įgyvendinimas gali būti pagrįstas kriterijus vertinant TRKK diplomatinės veiklos poveikį.

Nemažiau svarbus ir iš dalies susijęs kitas galimas kriterijus – THT įtraukimo į ginkluotų pajėgų ir grupuočių veiklos lauką, siekiant užtikrinti, kad THT principai ne tik būtų integruoti teisiškai, bet ir veiktų praktiškai. TRKK indėlis šioje srityje apėmė THT mokymus, organizuojamus Darfūro ginkluotoms grupėms ir jungtinių pajėgų – Sudano armijos ir Sudano liaudies išlaisvinimo judėjimo –

⁹⁷ ICRC, “Annual Report 2005”, 115-119.

⁹⁸ ICRC, “Annual Report 2006”, 133-137.

⁹⁹ “Sudan: Armed Forces Act 2007”.

¹⁰⁰ ICRC, “Annual Report 2008”, 138-142.

¹⁰¹ ICRC, “Annual Report 2010”, 176-181.

daliniams. Konkretus pasiekimas didinant civilių apsaugą buvo 2005 m. pasirašytas susitarimas su Sudano policija ir nacionalinėmis saugumo pajėgomis dėl THT ir žmogaus teisių visuotinai priimtų standartų integravimo į jų mokymo programas.¹⁰² Netrukus Sudano ginkluotosios pajėgos karinio teisingumo departamentui priskyrė THT koordinatoriaus funkciją.¹⁰³

Siekiant padidinti atsakomybę už civilius gyventojus ir užtikrinti saugią aplinką TRKK humanitarinių darbuotojų operacijoms, THT principų reprezentacija karo lauke Darfūre išliko Komiteto prioritetu su THT mokymais kaip priemone šiam tikslui pasiekti. Komiteto veiklos ataskaitų duomenimis, kasmet THT seminarai įtraukė vis daugiau karinių dalinių atstovų. 2008 m. TRKK mokymuose dalyvavo ir nacionalinio saugumo tarnybos bei centrinės rezervo policijos atstovai, o su Sudano ginkluotomis pajėgomis buvo susitarta dėl trejų metų mokymų programos. Be to, Komiteto THT instrukcijų išklaušė ir apie 600 JT misijos Sudane karinių stebėtojų.¹⁰⁴

Kompetencijos THT srityje Sudane poreikį iliustruoja 2011 m. pratęstas TRKK ir Sudano ginkluotųjų pajėgų susitarimas dėl trejų metų THT mokymų. Su TRKK pagalba ginkluotųjų pajėgų atstovai parengė planą dėl duomenų bazės vystymo, kurioje talpinama informacija apie THT instruktorius, tokiu būdu einant sistemingos THT integracijos mokymuose ir praktinėse operacijose link.¹⁰⁵ Šie pavyzdžiai patvirtina, kad kryptingai vykdoma Komiteto diplomatija lėmė THT principų pripažinimą tarp svarbiausių Sudano karinių padalinių ir pelnė jų bendradarbiavimą integruojant THT principus teisę naudoti ginklus turinčių asmenų mokymuose ir jų operacijų lauke.

Atlikus TRKK humanitarinės veiklos Darfūro konflikte analizę, galima išskirti šias sąlygas, iliustruojančias humanitarinės diplomatijos sėkmingumą: derybas dėl TRKK mandato pripažinimo ir leidimo veikti šalyje, taip pat dėl THT priėmimo nacionalinėje teisėje bei THT įtraukimo į ginkluotųjų pajėgų ir grupuočių veiklos lauką.

Susisteminius visus Afganistano, Irako ir Sudano konfliktuose atsirinktus kriterijus, išskiriamos penkios sąlygos, rodančios humanitarinės diplomatijos įtaką politinių sprendimų priėmėjams bei sukuriančios sąlygas tolimesniam poveikiui. Šios sąlygos apima: leidimą vykdyti humanitarines operacijas konflikto paveiktose teritorijose, THT integraciją nacionaliniuose teisės aktuose, leidimą lankyti konflikto pusių sulaikytus asmenis siekiant užtikrinti humaniškas kalinimo sąlygas, tarptautinių sutarčių dėl priešpėstinių minų draudimo pasirašymą ir THT įtraukimą į ginkluotųjų pajėgų ir grupuočių karinius mokymus bei veiklos lauką. Šie kriterijai logiškai kyla iš TRKK humanitarinės

---

¹⁰² ICRC, "Annual Report 2005", 115-119.

¹⁰³ ICRC, "Annual Report 2007", 136-140.

¹⁰⁴ ICRC, "Annual Report 2008", 138-142.

¹⁰⁵ ICRC, "Annual Report 2011", 155-160.

veiklos ataskaitų ir savo pasiekimų konfliktuose įvertinimų. Komitetas, pasitelkęs humanitarinės diplomatijos priemones, siekė daryti poveikį konflikto pusėms, ypač įtakingiems sprendimų priėmėjams, kad jų veiksmai visais atvejais būtų derinami su THT principais. Taigi, kaip iliustruoja konkrečių ginkluotų konfliktų analizės, TRKK sistemingos operacijos turėjo įtakos konfliktų pusėms priimant atitinkamus sprendimus (pvz., integruojant THT nacionalinėje teisėje ir pasirašant tarptautinius susitarimus). Šie įvardinti sprendimai turėjo teisinės ir tikėtina praktinės įtakos didinant civilių gyvybių apsaugą konfliktuose. Vadinasi, TRKK humanitarinė diplomatija darė poveikį didinant konfliktuose atsidūrusių žmonių saugumą. Nustačius TRKK poveikį valstybės institucijų atstovams, būtų reikšminga konkrečiau įvertinti, kokią įtaką ji turi humanitariniam saugumui ar konflikto eigai. Tačiau TRKK nesieja savo veiklos rezultatų su kitų NVO rezultatais ar konfliktų aplinkybėmis (konflikto trukme, žuvusiųjų skaičiumi ir t.t.), taip patekdama į užburta ratą, kuriame organizacija telkia didelius finansinius ir žmogiškuosius išteklius humanitarinėms operacijoms, tačiau neturi informacijos apie savo veiklos daromą realų poveikį konfliktui ir jo rezultatus. Dėl šios priežasties tarp atsirinktų kriterijų nebuvo tokių organizacijos humanitarinės veiklos aspektų, kaip projektų finansavimo apimtys, maisto, vandens ir medikamentų dalijimo mastas ir pan., nes šie statistiniai duomenys, ypač jei nepateikiami konflikto charakteristikos kontekste, neatspindi humanitarinės organizacijos veiklos poveikio nei konflikto šalims, nei konflikto eigai, nei civiliams gyventojams konflikto zonoje.

2.3. Tarptautiniai advokatavimo tinklai humanitarinėje diplomatijoje

Atsirinkus kriterijus, pagal kuriuos būtų galima ateityje vertinti Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus Komiteto (TRKK) humanitarinės diplomatijos poveikį ir rezultatus, svarbu atsižvelgti ir į kitus tarptautinių santykių veikėjus bei ryšius su jais. Tarptautinių advokatavimo tinklų (TAT) teorijos propaguotojai teigia, kad bendradarbiaudami veikėjai didina savo įtaką atstovaujant tam tikros visuomenės grupės pažeidžiamus interesus, ypač šis bendradarbiavimas naudingas mažesniems tarptautinių santykių veikėjams, pavyzdžiui, valstybiniame lygmenyje veikiančioms NVO. Tuo tarpu Bumerango modelis (*Schema nr. 1*, skyrius 1.2.) iliustruoja, kad valstybės turi kur kas daugiau galios daryti spaudimą, nei NVO, nors šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje rašoma, kad NVO įgauna vis svarbesnį vaidmenį tarptautinių normų kūrime.¹⁰⁶ Taigi pasitelkiant TAT teorijos pasiūlytą Bumerango modelį ir Afganistano, Irako bei Sudano konfliktų atvejus, šiame skyriuje siekiama paaiškinti, kurioms

---

¹⁰⁶ Sikkink, 37-64.

sąlygoms esant Komitetas gali daryti didesnę poveikį konflikte, ir papildyti TAT teorijos pasiūlytą Bumerango modelį.

Pagal Bumerango modelį, NVO, reaguodamos į vyriausybės vykdomus visuomenės interesų pažeidimus ir negalėdamos užmegzti konstruktyvaus dialogo su valstybinių institucijų atstovais, kreipiasi į tarptautines NVO ir inicijuoja tarptautinės bendruomenės pagalbą. Tuo tarpu pasirinktų konfliktų analizė atskleidė, kad visuose konfliktuose NVO padaliniai valstybės viduje, pavyzdžiui, Afganistano, Irako ir Sudano Raudonojo Pusmėnulio bendruomenės, ne vien kreipėsi į TRKK, bet ir pačios vykdė daugiasluksnį bendradarbiavimą su nacionalinėmis valdžios institucijomis, kad būtų didinamas humanitarinis saugumas šiuose konfliktuose. Abipusis bendradarbiavimas apėmė reguliarių susitikimų rengimą, diskusijas ir derybas bei valstybinės valdžios atstovų THT principų mokymus. Vienas iš daugelio pavyzdžių – Sudano nacionalinio THT komiteto ir Afganistano Raudonojo Pusmėnulio bendruomenės (ARPB) bendradarbiavimas su atitinkamų šalių vyriausybėmis siekiant THT ratifikavimo nacionalinėje teisėje bei žinių apie THT principus sklaidos tarp vyriausybės atstovų ir teisėjų.¹⁰⁷ Tačiau ARPB prezidentė Fatima Gailani nubrėžė aiškią ribą tarp bendradarbiavimo su nacionalinės ir provincijos valdžios atstovais. Anot F. Gailani, aukščiausias pozicijas vyriausybėje užimantys asmenys yra kompetentingi, išsilavinę žmonės, o prezidentas ir jo kabinetas konstitucijoje ir dekretais patvirtino ARPB neutralų statusą bei įsakė provincijoms šiuos sprendimus gerbti. Tuo tarpu žemesniame lygmenyje ARPB laikomas vyriausybės dalimi, todėl su humanitarine organizacija elgiamasi kaip su valdžios organu, o bendradarbiavimui įtakos turi santykiai tarp viršutinių ir apatinių valstybės institucijų.¹⁰⁸ Taigi Bumerango modelis neįtraukia galimybės, kad, vykstant tam tikrų visuomenės teisių ar vertybių pažeidimams, NVO gali vykdyti dvišalę komunikaciją su vyriausybe, bet tuo pačiu kreiptis pagalbos į tarptautinės sistemos veikėjus. Šios įžvalgos patvirtina ir akademikų argumentus, kad Šaltojo karo metais sukurtas ir JAV-Lotynų Amerikos bei Rytų Europos patirtis iliustruojantis Bumerango teorinis modelis gali pakreipti kokybinę analizę, pavyzdžiui, apie žmogaus teisių sklaidą, klaidinga linkme, jei modelis bus universaliai ir nepagrįstai taikomas kitų pasaulio regionų konfliktų aiškinimui.¹⁰⁹ Vadinasi, įtaka konflikto šalims gali būti daroma ne tik per kitas valstybes ir tarpvyriausybines organizacijas, bet ir vietines NVO.

Kitas aspektas – valstybėje veikiančių NVO vaizdavimas kaip problemos sprendimo iniciatoriaus ir informacinio tarpininko. Pagal Bumerango modelį, NVO kreipiasi pagalbos į

---

¹⁰⁷ ICRC, “Annual Report 2011”, 155-160.

¹⁰⁸ Franz Rauchensten, “Interview with Ms Fatima Gailani, President of the Afghan Red Crescent Society”. *International Review of the Red Cross*, vol. 89, nr. 865, 2007, 13.

¹⁰⁹ Emile M. Hafner-Burton ir James Ron, “Seeing Double: Human Rights Impact Through Qualitative and Quantitative Eyes”. *World Politics*, vol. 61, nr. 2, 2009, 378-379.

tarptautines organizacijas ir joms teikia informaciją apie humanitarinę situaciją valstybės viduje. Šiuo atžvilgiu pasirinktų konfliktų analizė patvirtina Bumerango modelio schemą – Nacionalinės Raudonojo Kryžiaus bendruomenės, kilus ginkluotam konfliktui, kreipėsi į TRKK, kuris netrukus ėmėsi priemonių civilių saugumui didinti. Kaip ir aptarta ankstesniuose magistrinio darbo skyriuose, TRKK konfliktuose veikė tiesiogiai ir kartu su Nacionalinėmis – Afganistano, Irako ir Sudano – Raudonojo Pusmėnulių bendruomenėmis. Abipusį bendradarbiavimą teisiškai įgalino kas kelis metus atnaujinamos dvišalės bendradarbiavimo sutartys. Glaudus TRKK ir Nacionalinių bendruomenių bendradarbiavimas apėmė daugiau nei apsikeitimą informacija: TRKK savo padaliniais teikė techninę/ekspertinę, materialią/daiktinę ir finansinę pagalbą. Pavyzdžiui, su TRKK parama Irako Raudonojo Pusmėnulių bendruomenė įkūrė reagavimo į incidentus centrą, įsigijo misijoms reikalingų transporto priemonių bei sustiprino švietimo apie priešpėstinių minų keliamą riziką iniciatyvą.¹¹⁰ Be to, TRKK įvardijo Afganistano Raudonojo Pusmėnulių bendruomenę, kaip savo pagrindinį partnerį Afganistane, suteikiantį paramą ir medicininę pagalbą nuo konflikto nukentėjusiems civiliams, iš kurių dauguma buvo nepasiekiami didelį darbo krūvį turinčių, nepatikimų vyriausybės atstovų ir kitų humanitarinių veikėjų.¹¹¹ Vadinasi, vietinių ir tarptautinių NVO ryšiai apima ne tik vienpusį informacijos teikimą, bet ir abipusę strateginę komunikaciją bei bendradarbiavimą, o Bumerango modelis ribotai iliustruoja šių veikėjų ryšius. Šios išvalgos galėtų papildyti „moralinio kosmopolitizmo“, kuris privilegijuoja Vakarų tarpvalstybinių veikėjų įtaką lyginant su ne Vakarų regioniniais ir vietiniais veikėjais, kritikų argumentus, kad, „be vietinių visuomenės grupių investuojamo laiko ir pastangų, tarptautinės organizacijos ir tinklai, vien stebėjimu, informavimu ir advokatavimu, turėtų mažai įtakos realiems pokyčiams“.¹¹² Taigi Bumerango modelis neperteikia valstybiniu lygmeniu veikiančių NVO vaidmens darant poveikį konflikto šalims ir taip stiprinant humanitarinę saugumą.

TAT teorijos modelis taip pat aiškina valstybių ir tarpvyriausybinių organizacijų indėlį darant išorinį spaudimą visuotinai priimtas normas pažeidžiančiai valstybei. Pagal Bumerango modelį, užsienio NVO vykdo lobizmą savo valstybės vyriausybėje ir tarpvyriausybines organizacijose, siekdamas sulaukti svarios pagalbos darant spaudimą kitai jų ginamas vertybes pažeidžiančiai valstybei. Teorinis modelis iliustruoja, kad valstybės turi didžiausią galią daryti įtaką atitinkamam tarptautinių santykių veikėjui. Tuo tarpu ginkluotų konfliktų analizės rodo, kad Komitetas ne tik vykde diplomatiją per valstybes ir JT, bet ir tiesiogiai vystė dialogą su spaudžiama vyriausybe bei kitomis

---

¹¹⁰ ICRC, “Annual Report 2014”, 479-484.

¹¹¹ ICRC, “Annual Report 2014”, 276-282.

¹¹² Amitav Acharya, “Post-Hegemonic Multilateralism”. Kn. Thomas G. Weiss ir Rorden Wilkinson (sud.), *International Organization and Global Governance*. New York: Routledge, 2014, 198.

konflikto šalimis. Komiteto tiesioginis kontaktavimas su konflikto pusėmis per švietimą apie THT ir techninius patarimus dėl THT integravimo bei reguliarius susitikimus su konflikto pusių atstovais plačiai aptartas analizuojant konfliktus (skyrius 2.2.).

Tuo tarpu TRKK veikimas pasitelkiant valstybių vyriausybes atspindėjo daugiausiai per tarpvyriausybines organizacijas. TRKK veiklos ataskaitose pastebima tendencija į tarptautinius dialogus per tarpvyriausybines organizacijas įtraukti regionines valstybes, tai yra kaimynines valstybes, esančias šalia ginkluoto konflikto destabilizuotos šalies ir dėl politinių, ekonominių ir kitų priežasčių suinteresuotas konflikto slopinimu. Tuo tarpu TRKK, veikdamas išimtinai humanitariniu principu ir griežtai atmesdamas politinius savo veiklos tikslus, naudoja regioninių valstybių potencialią galią pirmiausia humanitariniam saugumui stiprinti. Pavyzdžiui, Darfūro konflikto kontekste TRKK ir Regioninis lengvųjų ginklų centras Tanzanijoje surengė regioninę konferenciją, skirtą Prekybos ginklais sutarčiai aptarti, kurioje dalyvavo ir Sudano vyriausybės atstovai. Tais pačiais metais Sudano teisingumo ministerijos atstovai ir Nacionalinio THT komiteto atstovai dalyvavo regioniniame ekspertų suvažiavime dėl THT priėmimo, kurį organizavo TRKK ir Arabų valstybių lyga.¹¹³

Be to, TRKK, kaip stebėtojo statusą JT Generalinėje Asamblėjoje turinti organizacija, dažnai skaitė pareiškimus JT, atkreipdamas dėmesį į humanitarines problemas, THT pažeidimus, smerkdamas smurto proveržius šiose karo zonose ir ragindamas tarptautinę bendruomenę nedelsiant imtis priemonių humanitariniam saugumui užtikrinti. 2015 m. JT Generalinis sekretorius Ban Ki-moon ir TRKK prezidentas Peter Maurer pateikė precedento neturintį bendrą įspėjimą dėl šių dienų konfliktų neigiamos įtakos civiliams ir paragino imtis konkrečių priemonių mažinant žmonių kančias.¹¹⁴ 2011 m. Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnulio judėjimo konferencijoje priimta rezoliucija „Sveikatos apsauga pavojuje“, kuri buvo pamatinis principas vykdant kampaniją ir lobizmą dėl ligoninių apsaugos konfliktų zonose bei turėjo įtakos JT priimtoms rezoliucijoms: 2011 m. – dėl atakų prieš mokyklas ir ligonines, 2014 m. – dėl humanitarinių darbuotojų apsaugos, 2015 m. – dėl civilių apsaugos ginkluotuose konfliktuose, ir 2016 m. – dėl ligoninių ir medicinos centrų apsaugos konfliktų zonose. Priimant naujausią rezoliuciją, JT Generalinis sekretorius įvadinėje kalboje įvardijo TRKK ir organizaciją „Gydytojai be sienų“ kaip „patikimus partnerius, atliekančius unikalų ir gyvybiškai svarbų vaidmenį konfliktų ir nelaimių zonose“.¹¹⁵ Pagal rezoliuciją, atakos prieš civilius ir ligonines laikomos

---

¹¹³ ICRC, „Annual Report 2014“, 209-214.

¹¹⁴ ICRC, „World at a turning point: Heads of UN and Red Cross issue joint warning“. Geneva, 2015.

<<https://www.icrc.org/en/document/conflict-disaster-crisis-UN-red-cross-issue-warning>> [Žiūrėta 2016 04 27]

¹¹⁵ UN, „Security Council Adopts Resolution 2286 (2016), Strongly Condemning Attacks against Medical Facilities, Personnel in Conflict Situations“. New York, 2016. <<http://www.un.org/press/en/2016/sc12347.doc.htm>> [Žiūrėta 2016 04 27].

karo nusikaltimais, už kuriuos reikės atsakyti karo teisme. Tai yra tik keletas pavyzdžių, kaip Komitetas siekia užtikrinti humanitarinį saugumą ginkluotuose konfliktuose, veikdamas kartu su tarpviriausybinėmis organizacijomis. Pasirinktų konfliktų analizė atskleidžia didėjančią tarpviriausybinį organizacijų vaidmenį, lyginant su Bumerango schemoje vaizduojamu individualių valstybių spaudimu. Komitetas, nenorėdamas būti siejamas su kai kurių nuolatinių Saugumo Tarybos narių individualia veikla konfliktuose ir būti apkaltintas politikavimu, dialoguose taiko atsargumo ir viešumo principus. Analizuotuose konfliktuose Komitetas daugiausia vykdė Vakarų valstybių operacijų stebėjimą, pavyzdžiui, D. Britanijos ir JAV karinių pajėgų elgesį su sulaikytais asmenimis Afganistane, ir sistemingai teikdavo jiems stebėjimų, susijusių su THT laikymūsi, ataskaitas.¹¹⁶

Atlikus Afganistano, Irako ir Sudano (Darfūro) konfliktų analizę buvo siekiama apibrėžti kriterijus, pagal kuriuos būtų galima konstruktyviau vertinti, kada ir kaip TRKK humanitarinė diplomatija daro poveikį ginkluotų konfliktų pusėms bei kaip tam gali būti pasitelkiami tarptautiniai tinklai. Atlikus konfliktų analizę išskirti šie sėkmingos TRKK humanitarinės veiklos kriterijai:

- 1) Leidimas vykdyti humanitarines operacijas konflikto paveiktose teritorijose;
- 2) THT pripažinimas nacionaliniuose teisės aktuose;
- 3) Leidimas lankyti konflikto pusių sulaikytus asmenis siekiant užtikrinti humaniškas kalnimo sąlygas;
- 4) Tarptautinių sutarčių, skirtų mažinti civilių aukų skaičių, pasirašymas (pvz., sutartis dėl priešpėstinių minų ribojimo ir draudimo);
- 5) THT įtraukimas į ginkluotųjų pajėgų ir grupuočių karinius mokymus bei veiklos lauką.

Pasirinkti kriterijai yra nuoseklios humanitarinės diplomatijos poveikio konflikto šalims rezultatas, TRKK ataskaitose įvardijama: kada ir su kuo vykdytos derybos ir diskusijos, kokie buvo bendradarbiavimo tikslai ir naudotos priemonės, kokie kilo iššūkiai ir kas padaryta siekiant didinti humanitarinį saugumą konfliktų zonose. Ataskaitose galima identifikuoti proceso progresą, tai yra, kad įvardyti veiksniai sekė vienas paskui kitą sudarydami nuoseklią veiksmų grandinę. Pavyzdžiui, siekdamas išplėsti humanitarinę erdvę konfliktų zonose TRKK vykdė derybas, galėjusias užsitęsti kelis mėnesius, su valstybių institucijų atstovais, kol palaipsniui buvo pripažintas TRKK specialusis mandatas ir suteiktas leidimas vykdyti humanitarines operacijas tam tikroje teritorijoje. Šis leidimas veikti konfliktų zonose, kaip ir kiti pasirinkti kriterijai, kuriems taip pat būdingas nuoseklus procesas, iliustruoja TRKK humanitarinės diplomatijos sėkmę ir tuo pačiu poveikį konflikto pusėms bei sudaro tolimesnes sąlygas poveikiui daryti. Tuo tarpu kitomis TRKK ataskaitose pateikiamomis konfliktų

---

¹¹⁶ ICRC, "Annual Report 2014", 276-282.

charakteristikomis, kaip antai, misijų finansavimo dydis, priimtų pacientų skaičius ligoninėse, maisto ir vandens recipientų skaičius ir pan., sudėtinga arba neįmanoma apibrėžti humanitarinės diplomatijos daromo poveikio konfliktui, jo šalims ir civiliams gyventojams, bent jau pats Komitetas nesieja ir nelygina savo veiklos rezultatų su kitų organizacijų ar viso konflikto statistiniais duomenimis, kas padėtų nustatyti organizacijos poveikį konflikte. Todėl galima daryti išvadą, kad TRKK poveikis yra orientuotas ne į konkretų rezultatą, o į patį civilių apsaugos konflikte procesą. Kadangi šiame moksliniame darbe buvo siekiama pradėti apibrėžti kriterijus, kurie leistų įvertinti humanitarinės diplomatijos poveikį konflikto pusėms, pasirinkti kriterijai tiksliausiai iliustravo humanitarinės diplomatijos veiksmų seką darant įtaką atitinkamiems objektams.

Įvertinus TAT teorijos Bumerango modelį analizuojamų konfliktų kontekste, nustatyta, kad modelis gali paaiškinti tik specifinius konfliktus, dėl modelio kildinimo iš JAV-Pietų Amerikos ir Rytų Europos patirčių. Taikant jį reikėtų atsižvelgti į kitas konflikto charakteristikas ir papildyti jį veikėjais, kurių nuolat daugėja tarptautinių santykių sistemoje, bei įvertinti ryšių tarp jų pokyčius dinamiškoje tarptautinėje sistemoje. Humanitarinės veiklos vertinimas per TAT teorijos prizmę atskleidė kai kurių tarptautinių santykių veikėjų didėjančią svarbą vykdant humanitarinę diplomatiją. Pirma, valstybėje veikiančios NVO nėra vien tarpininkas, pateikiantis informaciją tarptautinei bendruomenei ir laukiantis, kol tarptautinės NVO, tarpvyriausybines organizacijos ir užsienio šalių vyriausybės padarys spaudimą jų šalies vyriausybei, jos taip pat vykdo konstruktyvų bendradarbiavimą bei diplomatiją. Vietinės NVO, veikiančios arčiausiai civilių, kurių interesai yra pažeidžiami, turi didžiausią poveikį stiprinant jų gyvybės ir orumo apsaugą. Vadinasi, Bumerango modelis neperteikia valstybiniame lygmenyje veikiančių NVO vaidmens stiprinant humanitarinį saugumą ir to, kad tarptautines normas pažeidžiančiai valstybei įtaka gali būti daroma ne tik iš išorinių, bet ir iš vidinių veikėjų. Antra, vietinės NVO ne tik atlieka vienpusę informacijos sklaidą, bet ir vykdo lygiavertį bendradarbiavimą su tarptautinėmis NVO, tapdamos jų gyvybiškai svarbiomis partnerėmis valstybės viduje. Galiausiai, konfliktų analizė atskleidžia didėjančią tarpvyriausybinių organizacijų vaidmenį, lyginant su Bumerango schemoje vaizduojamu individualių valstybių spaudimu.

IŠVADOS

Tarptautinėje sistemoje nuožmėjant ginkluotiems konfliktams ir didėjant juose nukentėjusių žmonių skaičiui, išaugo kritika iki šiol naudotoms konfliktų sprendimo priemonėms bei raginimas imtis taikių priemonių humanitariniam saugumui konfliktuose užtikrinti. Siekiant sistemingai ir efektyviai atstovauti konflikto zonose atsidūrusių žmonių interesus, pradėta formuoti humanitarinės diplomatijos koncepcija, kurios atstovų esminis tikslas – pasitelkus diplomatines priemones, daryti įtaką konfliktų pusėms, ypač sprendimų priėmėjams, kad jų vykdomos politikos formavime visada būtų atsižvelgiama į Tarptautinės humanitarinės teisės (THT) ir žmogaus teisių principus. Moksliniame darbe aptarus humanitarinės diplomatijos teoretikų argumentus, išsiaiškinta, kad, nors ir neturėdami tam tikrų tradicinei diplomatijai suteiktų privilegijų, humanitarinės diplomatijos atstovai yra lankstesni nei valstybės diplomatai užmegzdami kontaktą su nevalstybiniais veikėjais, o sprendimų priėmimas humanitarinėse organizacijose užima trumpesnę laiko tarpą, todėl jie, veikdami *ad hoc* principu, gali greičiau reaguoti į iškilusią problemą. Be to, augantis humanitarinių veikėjų skaičius ir įtaka suteikia humanitarinės diplomatijos atstovams galios efektyviau adresuoti žmonių ginkluotuose konfliktuose teisių pažeidimus mobilizuojant tarptautinius tinklus. Visgi, nors į konfliktų valdymą vis dažniau įsitraukia humanitarinės organizacijos ir jų veikla sulaukia vis didesnio konfliktų studijų dėmesio, akademiname diskurse pasigęsta atsakymo į klausimus, kokį poveikį humanitariniam saugumui konflikte daro humanitarinė diplomatija, kada laikoma, kad humanitarinės diplomatijos tikslas yra pasiektas ir koks apskritai yra nevyriausybinų organizacijų indėlis konfliktuose.

Praktinėje magistro darbo dalyje atlikta Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto (TRKK) humanitarinės diplomatijos pasirinktuose ginkluotuose konfliktuose analizė. Tyrimui pasitelktos šios humanitarinės organizacijos didžiausių operacijų Afganistane, Irake ir Darfūre dešimties metų veiklos ataskaitos. TRKK ataskaitų analizės metu atsirinkti kriterijai, kuriuos pasitelkus ateityje būtų galima vertinti tiek TRKK, tiek kitų humanitarinės diplomatijos atstovų poveikį konflikto šalims, tuo pačiu didinant humanitarinį saugumą ginkluotuose konfliktuose. Šie kriterijai apima:

- leidimą vykdyti humanitarines operacijas konflikto paveiktose teritorijose;
- leidimą lankyti konflikto pusių sulaikytus asmenis siekiant užtikrinti humaniškas kalinimo sąlygas;
- THT pripažinimą nacionaliniuose teisės aktuose;
- THT įtraukimą į ginkluotųjų pajėgų ir grupuočių karinius mokymus bei veiklos lauką;

- tarptautinių sutarčių, skirtų mažinti civilių aukų skaičių, pasirašymas (pvz., sutartis dėl priešpėstinių minų ribojimo ir draudimo).

Šie kriterijai iliustruoja humanitarinės diplomatijos įtaką ir sėkmę darant poveikį konflikto dalyvių sprendimams ir tokiu būdu sukuriant sąlygas tolimesniam poveikiui konflikte (pvz., gavus leidimą veikti konflikto zonoje, suteikiama galimybė rūpintis civilių gyventojų pamatiniais poreikiais, arba ratifikavus atitinkamą konvenciją – siekti, kad ji būtų tinkamai įgyvendinama praktikoje). Konflikto analizė atskleidė, kad nuosekli TRKK humanitarinė diplomatija turėjo įtakos atitinkamiems konfliktų dalyvių sprendimams (integruojant THT nacionalinėje teisėje, pasirašant tarptautinius susitarimus ir t.t.). Šie sprendimai turėjo teisinės ir tikėtina praktinės įtakos didinant civilių gyventojų apsaugą konfliktuose. Vadinasi, TRKK humanitarinė diplomatija darė poveikį didinant konfliktuose atsidūrusių žmonių saugumą. Atsirinkti kriterijai labiausiai sietini su poveikiu konfliktų dalyvių sprendimams, o ne su įtaka taikos deryboms ar konflikto eigai. Tyrimo metu paaiškėjo, kad TRKK nesieja savo veiklos rezultatų (žmonių, kuriems suteikta gyvenamoji vieta, medicininė pagalba ir pan., skaičiaus) su kitų NVO rezultatais ar konfliktų aplinkybėmis (konflikto trukme, žuvusiųjų skaičiumi ir t.t.) ir neturi informacijos apie savo veiklos daromą realų poveikį konfliktui ir jo rezultatus. Dėl šios priežasties statistiniai duomenys nebuvo įtraukti į pasirinktų kriterijų sąrašą, nes jie, ypač jei nepateikiami konflikto charakteristikos kontekste, nebūtų atspindėję TRKK veiklos poveikio nei konflikto šalims, nei konflikto eigai, nei civiliams gyventojams konflikto zonoje.

Vertinant tyrimo priemonių pasirinkimą, rezultatus bei trūkumus galima daryti šias išvadas. Pirma, kokybinė konfliktų analizė suteikė galimybę išsamiai susipažinti su TRKK humanitarinės veiklos priemonėmis, principais ir iššūkiais ginkluotuose konfliktuose bei įvertinus šiuos aspektus atsirinkti kriterijus, kurie ne tik turėtų padėti vertinant humanitarinės diplomatijos poveikį konflikto pusėms, bet ir iliustruoti humanitarinių veikėjų specialaus mandato teikti pagalbą konfliktuose kenčiantiems žmonėms pripažinimą. Dėl šios priežasties kokybinės atvejo analizės, kaip tyrimo metodologijos, pasirinkimas gali būti vertinamas kaip tinkamas. Antra, šiuo tyrimu buvo siekiama padaryti įžangą į humanitarinių organizacijų poveikio konfliktui vertinimą, todėl konfliktų analizės tikslas buvo pradėti apsibrėžti kriterijus, pagal kuriuos būtų galima vertinti NVO veiklos konflikte rezultatus, o ne nustatyti visus įmanomus kriterijus. Pasirinkti kriterijai logiškai kilo iš TRKK veiklos konfliktuose analizės, jie iliustravo humanitarinės organizacijos progresą darant įtaką konflikto pusėms, siekiant, kad būtų priimti sprendimai, padidinsiantys žmonių konfliktuose apsaugą. Kadangi TRKK konfliktuose fokusuojasi į tuos pačius esminius konflikto aspektus, ši tyrimo imtis buvo pakankama kriterijams nustatyti. Tačiau nereikėtų atmesti galimybės atlikti daugiau TRKK ir kitų NVO veiklos

konfliktuose analizių, siekiant atsirinkti daugiau kriterijų, įvertinti pasirinktų kriterijų universalumą, aiškinant kitų NVO poveikį konfliktuose, ar nuo pasirinktų konkrečių kriterijų pereiti prie universalių, kurie tiktų visoms humanitarinėms organizacijoms.

Tuo tarpu pasitelkus Tarptautinių advokatavimų tinklų teorijos pasiūlytą Bumerango modelį buvo siekiama įvertinti NVO įtaką tarptautiniuose tinkluose ir pačių tinklų indėlį į humanitarinės diplomatijos poveikį konflikto šalims. Analizuojant TRKK vaidmenį tarptautiniuose tinkluose nustatyta, kad valstybinių lygmeniu veikiančios NVO atlieka svarbesnį vaidmenį stiprinant humanitarinį saugumą konfliktuose, negu iliustruojama Bumerango modeliu. Pavyzdžiui, Nacionalinės Raudonojo Kryžiaus bendruomenės ne vien atliko informacinio tarpininko vaidmenį, bet ir vykdė lygiavertį bendradarbiavimą su TRKK ir konflikto pusėmis, taip tapdamos gyvybiškai svarbiomis TRKK partnerėmis valstybės viduje. Konfliktų analizės rezultatai taip pat atskleidė aktyvų TRKK veikimą per tarpvyriausybines organizacijas, kurių daromas spaudimas tarptautines normas pažeidžiančiai valstybei yra nuvertintas lyginant su individualių valstybių daromu spaudimu. Taigi Bumerango modelis, kaip pamatinė tarptautinių tinklų ryšius iliustruojanti schema, gali paaiškinti tik specifines konfliktines situacijas, tačiau gali būti naudojamas aiškinti humanitarinių tinklų veiklą, atnaujinus jį ir papildžius naujais humanitariniais veikėjais, arba gali būti naudojamas vertinant tarptautinės sistemos veikėjų ryšių ir įtakos pokyčius.

Vertinant teorinės ir praktinės mokslinio darbo dalių reikšmę humanitarinės diplomatijos disciplinai galima išskirti keletą įžvalgų. Šiame moksliniame darbe yra susisteminti akademiname diskurse vyraujantys argumentai, kurie gali tapti pamatu tolimesniems humanitarinės diplomatijos tyrimams. Taip pat ypatingą reikšmę turi atvejų analizės metu atrinkti kriterijai, kurie galėtų tapti įžanga į išsamesnius humanitarinių organizacijų poveikio/rezultatų konfliktuose tyrimus. Šie tyrimai yra svarbūs vertinant NVO indėlį užtikrinant humanitarinį saugumą konfliktuose bei paties konflikto eigai ir pagal gautus rezultatus pritaikant humanitarinės diplomatijos naudojamas poveikio priemones ir strategiją. Neturint vykdomos veiklos įvertinimo ar kriterijų jai vertinti, NVO poveikis yra sunkiai apčiuopiamas ir orientuotas į patį procesą, o ne į konkretų rezultatą. Plačiąja prasme mokslinis darbas yra reikšmingas siekiant akcentuoti būtinybę užtikrinti humanitarinį saugumą konfliktuose. Tam būtų galima pasitelkti tradicinės ir humanitarinės diplomatijos priemonių derinimą.

Augantis civilių gyventojų aukų skaičius ginkluotuose konfliktuose iliustruoja netinkamas ar nepakankamas priemones, kurių tarptautinė bendruomenė imasi siekdama eliminuoti humanitarines krizes sukeliančius veiksnius, bei atkreipia dėmesį į humanitarinės diplomatijos aktualumą ir tolimesnių šios srities tyrimų prasmingumą. Ateities tyrimuose rekomenduojama sistemingai tęsti

šiam moksliniame darbe pradėta tyrimą apibrėžiant kriterijus, pagal kuriuos būtų galima vertinti NVO poveikį konflikto pusėms. Siūloma pasirinktus kriterijus pasitelkti kitų humanitarinių veikėjų operacijų analizei, siekiant įvertinti jų universalumą ir tinkamumą aiškinant kitų organizacijų poveikį konflikte. Galbūt tolimesni tyrimai padės patikslinti analizės metu atrinktus kriterijus ar papildyti sąrašą naujais. Taip pat, įvertinus ginkluotų konfliktų kompleksiskumą ir siekiant tikslesnių rezultatų, rekomenduojama konkrečiai apibrėžti poveikio objektą. Tęsiant šio mokslinio darbo tyrimą, analizės objektu, tai yra objektu, kuriam daromas poveikis, turėtų būti pasirenkami konflikto dalyviai, ypatingą dėmesį skiriant sprendimų priėmėjams. Šiuo atveju tyrimui būtų galima pasitelkti jau atrinktus kriterijus. Galiausiai, tolimesniuose tyrimuose siūloma konfliktą vertinti iš platesnės perspektyvos ieškant atsakymų į galimus klausimus: kokį poveikį humanitariniam saugumui ginkluotame konflikte turi NVO, savo humanitarinę diplomatiją nukreipdamos į taikos derybas? Kaip būtų galima vertinti NVO, veiklą siejančių tiesiogiai su taikos derybomis, poveikį lyginant su poveikiu kitų NVO, kurios vykdo lobizmą dėl THT integravimo nacionalinėje teisėje ir THT principų laikymosi? TRKK griežtai neutrali humanitarinė veikla įpareigojo ją atsiriboti nuo dalyvavimo politikos formavimo procese ir savo veiklą orientuoti į žmonių apsaugą konflikte, o ne taikos misijas. Dėl šios priežasties, kitų humanitarinių organizacijų poveikio taikos užtikrinimui konflikte nustatymas suteiktų galimybę įvertinti, koku būdu NVO galėtų efektyviausiai prisidėti siekiant didinti humanitarinį saugumą konflikte.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Acharya, Amitav, "Post-Hegemonic Multilateralism". Kn. Thomas G. Weiss ir Rorden Wilkinson (sud.), *International Organization and Global Governance*. New York: Routledge, 2014.
2. Akpinar, Pinar, "Turkey's Peacebuilding in Somalia: The Limits of Humanitarian diplomacy". *Turkish Studies*, vol. 14, no. 4, 2013.
3. Andreasen, Alan R., "Profits for non-profits: Find a corporate partner". *Harvard Business Review*, 74(6), 1996.
4. Blondel, Jean-Luc, "Is humanitarian action everybody's affair? Reflections on an overworked concept". *International Review of the Red Cross*, 838, 2000.
5. Bubna, Mayank, "Humanitarian Diplomacy & Failed States: Case Study of the WFP Operations in Somalia". Institute for Defense Studies and Analyses Issue Brief, 2010.
6. Bull, Hedley, *The Anarchical Society*. 2 leid. New York: Columbia University Press, 1995.
7. "Collins English Dictionary". New York: HarperCollins Publishers, 2011.
8. Crawford, Neta C., "War-related Death, Injury, and Displacement in Afghanistan and Pakistan 2001-2014". Rhode Island, 2015.
9. Davutoglu, Ahmet, "Turkey's humanitarian diplomacy: objectives, challenges and prospects". *Nationalities Papers*, vol. 41, no. 6, 2013.
10. Durham, Helen, "Why the Mine Ban Convention was worth fighting for and still is". *Al Arabiya English*, 2016.
11. Hafner-Burton, Emile M., ir James Ron, "Seeing Double: Human Rights Impact through Qualitative and Quantitative Eyes". *World Politics*, vol. 61, nr. 2, 2009.
12. Harroff-Tavel, Marion, "The Humanitarian Diplomacy of the International Committee of the Red Cross". *Relations Internationales*, 121, 2005.
13. Forsythe, David P., "Humanitarian protection: The ICRC and UNHCR". *International Review of the Red Cross*, vol. 83, nr. 843, 2001.
14. Forsythe, David P., "The ICRC: a unique humanitarian protagonist". *International Review of the Red Cross*, vol. 89, nr. 865, 2007.
15. ICRC, "Annual Report 2005". Geneva: ICRC, 2006.
16. ICRC, "Annual Report 2006". Geneva: ICRC, 2007.
17. ICRC, "Annual Report 2007". Geneva: ICRC, 2008.
18. ICRC, "Annual Report 2008". Geneva: ICRC, 2009.
19. ICRC, "Annual Report 2009". Geneva: ICRC, 2010.

20. ICRC, "Annual Report 2010". Geneva: ICRC, 2011.
21. ICRC, "Annual Report 2011". Geneva: ICRC, 2012.
22. ICRC, "Annual Report 2012". Geneva: ICRC, 2013.
23. ICRC, "Annual Report 2013". Geneva: ICRC, 2014.
24. ICRC, "Annual Report 2014". Geneva: ICRC, 2015.
25. ICRC, "ICRC President pays official visit to China". Geneva/Beijing, 2015.
26. ICRC, "Russian Federation: ICRC and CSTO launch new format for dialogue". Geneva, 2015.
27. ICRC, "Statement on UN Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction". Nicaragua: ICRC, 2001.
28. ICRC, "World at a turning point: Heads of UN and Red Cross issue joint warning". Geneva, 2015.
29. Inkster, Nigel (sud.), *The Armed Conflict Survey*. London: International Institute for Strategic Studies, 2015.
30. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC), "Humanitarian Diplomacy Policy", Paris: IFRC, 2009.
31. IFRC, "Strategy 2020: Humanitarian Diplomacy Policy". Nairobi: IFRC, 2009.
32. Iraq Body Count, "Documented Civilian Deaths from Violence", 2015.
33. Keck, Margaret E., ir Kathryn Sikkink, *Activists beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. London: Cornell University Press, 1998.
34. Kelley, John Robert, "The New Diplomacy: Evolution of a Revolution". *Diplomacy & Statecraft*, 21(2), 2010.
35. Landmine and Cluster Munition Monitor, "Landmine Monitor 2015". Geneva: Landmine and Cluster Munition Monitor, 2015.
36. Libaek, Ivar, "The Red Cross: Three-Time Recipient of the Peace Prize". Oslo, 2003.
37. Loewe, Michael, ir Edward L. Shaughnessy (sud), *The Cambridge History of Ancient China: From the Origins of Civilization to 221 BC*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
38. Maurer, Peter, "Humanitarian diplomacy and principled humanitarian action". Pranešimas konferencijoje "Maison de la Paix", Ženeva, 2014 spalio 2 d.
39. Minear, Larry, ir Hazel Smith (sud.), *Humanitarian diplomacy: Practitioners and Their Craft*. New York: United Nations University Press, 2007.
40. Norwegian Ministry of Foreign Affairs, "Norway's humanitarian policy: Annual report 2013". Oslo: Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2014.

41. Rauchensten, Franz, "Interview with Ms. Fatima Gailani, President of the Afghan Red Crescent Society". *International Review of the Red Cross*, vol. 89, nr. 865, 2007.
42. Regnier, Philippe, "The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition". *International Review of the Red Cross*, vol. 93, nr. 884, 2011.
43. Sikkink, Kathryn, "Transnational Advocacy Networks and the Social Construction of Legal Rules". Kn. Yves Dezalay ir Bryant G. Garth (sud.), *Global Prescriptions: The Production, Exportation, and Importation of a New Legal Orthodoxy*. Michigan: The University of Michigan, 2002.
44. Smith, Jackie, "Transnational Processes and Movements". Kn. David Snow, Sarah Soule ir Hanspeter Kriesi (sud.), *The Blackwell Companion to Social Movements*. Malden: Blackwell Publishing, 2004.
45. Stevenson, Angus (sud.), *Oxford Dictionary of English*. 3 leid. Oxford: Oxford University Press, 2010.
46. "Sudan: Armed Forces Act 2007".
47. The Third Geneva Convention, relative to the Treatment of Prisoners of War. Conflicts not of an international character, Art. 3, 1949.
48. UN, "Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction". (No. 35597). Oslo: UN, 1997.
49. UN, "Security Council Adopts Resolution 2286 (2016), Strongly Condemning Attacks against Medical Facilities, Personnel in Conflict Situations". New York, 2016.
50. US Department of Defense, "Dictionary of Military and Associated Terms". Virginia: US Department of Defense, 2005.
51. Wainaina, Ndung'u, "Role of NGOs in Conflict Prevention Crucial". *Kenya Times*, 2006 05 02.
52. Watson, Adam, *Diplomacy: the dialogue between states*. 2 leid. London: Routledge, 1991.

SUMMARY

The object of the master thesis – “Human Security in Armed Conflicts: Humanitarian Diplomacy of the Red Cross” – is humanitarian diplomacy of the Red Cross. The main purpose of this thesis is to identify and define criteria which could be applied when evaluating the impact of humanitarian diplomacy to the parties of the conflict in order to ensure human security. The main tasks were to analyze humanitarian operations of the International Committee of the Red Cross (ICRC) in chosen armed conflicts, to select indications when humanitarian organizations and humanitarian diplomacy have impact on decision-makers’ decisions and form criteria, to assess the input of international networks to humanitarian diplomacy and to provide suggestions for future academic analyses of humanitarian diplomacy and transnational advocacy networks (TAN) theory.

As armed conflicts are becoming more violent and causing more civilian deaths, the international system is filled with increased criticism towards the means of conflict solution and encouragement to take peaceful actions to ensure human security in conflict zones. In order to effectively advocate the interests of the most vulnerable people in conflict situations, the concept of humanitarian diplomacy has been developed. The discipline aims at influencing the parties to armed conflicts to act at all times in respect to the principles of International humanitarian law (IHL) and human rights. Regardless the increasing amount of humanitarian organizations involved in conflict management and growing attention of conflict studies towards the topic, the academic discourse does not provide answers to the following questions: what is the impact of humanitarian diplomacy to human security, what are the indicators showing that the goal of humanitarian diplomacy is already achieved and what is the input of humanitarian organizations to the conflict solution.

In order to achieve the aim of the master thesis, the author has performed analysis of the ICRC operations’ reports in Afghanistan, Iraq and Sudan (Darfur) and applied Boomerang pattern proposed by TAN theory. The analysis resulted into selection of criteria, which could be applied in assessing the impact of humanitarian diplomacy to the parties of the conflict. These criteria encompass: 1) permission to operate in conflict zones, 2) permission to visit detainees captured by the parties to the conflict, in order to ensure humane conditions of detention, 3) national implementation of IHL, 4) application of the IHL in military operations and training of armed forces and groups, 5) ratification of international agreements aimed at decreasing the number of civilian casualties (e.g. Mine Ban Treaty). These criteria illustrate the influence and success of humanitarian diplomacy in making impact to the parties of the conflict and in such way creating conditions for further influence. In addition, application of Boomerang model revealed that local non-governmental organizations are more important actors in

increasing human security than it is illustrated by the Boomerang pattern. Also, the conflict analysis showed that ICRC was actively operating via trans-governmental organizations, such kind of pressure to the target state has been underestimated in comparison to the pressure made by individual states.

The master thesis contains predominant academic arguments in the humanitarian diplomacy field, which could serve as a foundation for future analyses. Moreover, the defined criteria could be a starting point in comprehensive analyses of the impact of humanitarian organizations in armed conflicts. Such researches are important in assessing NGO input in ensuring human security in conflicts and the process of conflicts itself as well as adjusting the strategy used by humanitarian diplomacy.

The author of the thesis recommends to extend the research on NGO impact in armed conflicts and suggests to include the defined criteria in analyses of other humanitarian actors, in order to evaluate universality and relevance of these criteria in explaining the impact made to the conflict by other organizations. Perhaps, further analyses will help to specify already selected criteria and add new criteria to the list. Also, considering the complexity of armed conflicts and seeking for more accurate results, it is recommended to precisely choose and define the object to which the impact by humanitarian diplomacy is being assessed (e.g. if parties to the conflicts were chosen, the criteria, defined in the master thesis, could be applied). Lastly, the future researches could aim at answering such questions: what would the impact of NGO be to human security in armed conflicts, if their operations were focused on peace negotiations? How we could assess and compare the impact of NGO, directly involved in peace negotiations, with the impact of NGO lobbying for the national implementation of IHL and respect for IHL?

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Humanitarinis saugumas ginkluotuose konfliktuose: Raudonojo Kryžiaus humanitarinė diplomatija“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Adelija Šiugždinytė